

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ

Гарант освітньої програми

к.п.н., доцент

_____ Остапенко С. А.

« ____ » _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

зі спеціальності 035 «Філологія»

спеціалізації 035.041 «Германські мова та літератури (переклад включно), перша –
англійська»

за освітньою програмою «Германська філологія (англійська, німецька). Переклад»

на тему: **«Компаративний аналіз застосування лексико-семантичних
трансформацій в українських перекладах роману Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт,
або Туди і звідти»**

Виконав здобувач 2 курсу групи ФЛ-23м

вищої освіти Сєверський Максим Вадимович

_____ (підпис)

Керівник:

Завідувач кафедри іноземної філології,

українознавства та соціально-правових

дисциплін, к.пед.н., доц. Остапенко С. А.

_____ (підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

Кривий Ріг

2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін
Форма здобуття вищої освіти очна
Ступінь магістр
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мова та літератури (переклад включно), перша –
англійська
Освітня програма Германська філологія (англійська, німецька). Переклад

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Гарант освітньої програми

к.пед.н, доцент

_____ Остапенко С. А.
« ____ » _____ 2024 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Северський Максим Вадимович

1.Тема роботи: «Компаративний аналіз застосування лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах роману Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти»

Керівник роботи к.пед.н., доц. Остапенко С. А.

від «23» травня 2024 року № 100-с

2. Строк подання студентом роботи: «16» грудня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи: монографічна і періодична наукова література, словники, данні мережі Інтернет, роману Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» англійською та українською мовами.

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

- 1) розглянути поняття художнього перекладу та його характеристик;
- 2) проаналізувати поняття перекладацьких трансформацій та їх класифікацій;
- 3) розглянути поняття лексико-семантичних трансформацій;
- 4) проаналізувати застосування лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах роману-казки, зроблених Оленою О'Лір та Олександром Мокровольським;

5) здійснити компаративний аналіз застосування лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах роману Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» українською мовою.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): –

6. Дата видачі завдання: «02» вересня 2024 р.

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Добір та аналіз літературних джерел, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження.	до 23.09.2024 р.	
2	Підготовка основної частини роботи	до 18.11.2024 р.	
3	Підготовка висновків та рекомендацій роботи	до 02.12.2024 р.	
4	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів, оформлення роботи	до 09.12.2024 р.	
5	Надання виконаної та оформленої кваліфікаційної роботи на кафедру відповідно до вимог STU 02.02-30-2023	до 16.12.2024 р.	

Здобувач ВО _____ **М. В. Сєверський**

Керівник роботи _____ **С. А. Остапенко**

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

сторінок – 44 рисунків – 0 таблиць – 0 додатків – 0 використаних джерел – 62

Об’єкт дослідження: роман-казка Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» та його українські переклади, зроблені Оленою О’Лір та Олександром Мокровольським.

Предмет дослідження: лексико-семантичних трансформації

Мета дослідження: здійснити компаративний аналіз застосування лексико-семантичних трансформацій у процесі перекладу роману-казки Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» українською мовою, їх варіативність та комплексність.

Завдання дослідження: розглянути поняття художнього перекладу та його характеристик; проаналізувати поняття перекладацьких трансформацій; розглянути поняття лексико-семантичних трансформацій; проаналізувати застосування лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах роману-казки, зроблених Оленою О’Лір та Олександром Мокровольським; здійснити компаративний аналіз застосування лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах роману Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти».

Методи дослідження: порівняльний, описовий, контрастивний; контекстуальний та лінгвістичний аналіз.

Основні результати дослідження: розглянуто поняття «художній переклад», «перекладацькі трансформації» та «лексико-семантичні трансформації»; проаналізовано застосування лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах роману-казки Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти», зроблених Оленою О’Лір та Олександром Мокровольським; здійснено компаративний аналіз застосування лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах роману «Гобіт, або Туди і звідти». З’ясовано, що переклад О. О’Лір вирізняється стриманістю, збереженням духу оригіналу через ясність і точність, у той час як робота О. Мокровольського підкреслює експресивність і атмосферу нарації. О. О’Лір надає перевагу вірності структурі та простоті, О. Мокровольський – динамічній інтерпретації, яка прагне резонувати на внутрішньому рівні з читачем.

Ключові слова: трансформація, лексико-семантичні трансформації, роман-казка, художній переклад

ЗМІСТ

Вступ	4
Основна частина	6
Висновки та рекомендації	37
Список використаних джерел	40

ВСТУП

Багато науковців аналізували літературну казку «Гобіт, або Туди і звідти» Дж. Р. Р. Толкіна з літературної точки зору, зосереджуючись на його темах, структурі, стилі та впливах на реципієнта. Том Шиппі, один із провідних дослідників Толкіна, у своїй книзі «The Road to Middle-earth» (1982) [54] розглядав «Гобіта» в контексті скандинавської та англосаксонської міфології. Він проаналізував те, як Толкін вплив стародавніх мови та міфічне оповідання в тканину роману. Шиппі досліджує, чому «Гобіт» – це «казка», яка бере свій початок у середньовічній традиції, враховуючи досвід Толкіна як філолога. Верлін Флігер «Splintered Light: Logos and Language in Tolkien's World» (1983) [39] дослідила подвійність характеру Більбо Бегінса та те, як його подорож відображає глибше філософське дослідження самопізнання та традиційної подорожі героя. Корі Олсен «Exploring J.R.R. Tolkien's The Hobbit» (2012) [51] проаналізував «Гобіта» з тематичної точки зору, зосередившись на морально-етичних дилемах, з якими стикаються герої. У своїй роботі «Defending Middle-earth: Tolkien, Myth, and Modernity» (1997) [35] Патрік Каррі запропонував екокритичне прочитання Хоббіта, наголошуючи на зображенні Толкієном природи та проблем навколишнього середовища.

Ряд вчених займалися дослідженням твору з точки зору його мови, зосереджуючись на використанні Толкієном лінгвістичних винаходів і ролі мови у формуванні світу та персонажів Середзем'я. Так, у своїй роботі «Tolkien, Race, and Cultural History: From Fairies to Hobbits» (2009) [38] Дімітра Фімі аналізує роль сконструйованих мов у «Гобіті» та «Володарі перстнів», досліджуючи, як інтерес Толкіна до народної лінгвістики та расової ідентичності відображається в різних мовах і діалектах, якими розмовляють різні раси. Аллан Тернер «Translating Tolkien: Philological Elements in The Hobbit» (2012) [57] досліджує, як переклад твору іншими мовами може підкреслити лінгвістичну майстерність Толкіна. Едуард Вайда «Tolkien's Linguistic Aesthetics: Phonosemantic Patterns in The Hobbit» (published in Tolkien Studies: An Annual Scholarly Review, 2009) [58] аналізує, як Толкін використав звукову символіку та фонетику у творі. Книга Марка Хукера «A Tolkienian Linguistic Salad: Collected Essays on J.R.R. Tolkien and His Works» (2009) [41] містить аналіз використання мови Толкієном у «Гобіті», особливо зосереджуючись на етимології імен персонажів і мовній грі слів. Він досліджує лінгвістичні шари, які Толкін вбудував у свій світ через вибір слів, найменування та неологізми.

Актуальність теми зумовлена тим, що лінгвістичні дослідження твору Дж. Р. Р. Толкіна загалом зосереджується на кількох ключових аспектах, відображаючи походження Толкіна як філолога та його глибоке розуміння сили мови в оповіді, в той час як дослідженням лексико-семантичних трансформацій у перекладах твору «Гобіт, або Туди і звідти» загалом, та українською мовою зокрема, не було здійснене.

Мета дослідження: проаналізувати застосування лексико-семантичних трансформацій у процесі перекладу роману-казки Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» українською мовою, їх варіативність та комплексність.

Досягнення зазначеної мети реалізовується завдяки вирішенню наступних **завдань**:

- розглянути поняття художнього перекладу та його характеристик;
- проаналізувати поняття перекладацьких трансформацій та їх класифікацій;
- розглянути поняття лексико-семантичних трансформацій;
- проаналізувати застосування лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах роману-казки, зроблених Оленою О'Лір та Олександром Мокровольським;
- здійснити компаративний аналіз застосування лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах роману Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти».

Об'єкт дослідження: роман-казка Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» та його українські переклади, зроблені Оленою О'Лір та Олександром Мокровольським..

Предмет дослідження: лексико-семантичні трансформації

Методи дослідження:

- *порівняльний* – дозволяє систематично порівняти те, як Олена О'Лір і Олександр Мокровольський застосовували лексико-семантичні трансформації у своїх українських перекладах. Це передбачає виявлення подібностей і відмінностей між двома перекладами;
- *описовий* – для інтерпретації перекладеного матеріалу;
- *контрастивний* – для порівняння текту мови оригіналу та мови перекладу, а саме, як різні мовні елементи трансформувалися в процесі перекладу;
- *контекстуальний аналіз* – для розуміння вибору певних трансформацій перекладачами на основі культурного, соціального та текстового контекстів вихідного матеріалу;
- *лінгвістичний аналіз* – для детального вивчення окремих мовних елементів, а саме, як вони трансформуються в мові перекладу.

Матеріал дослідження: англomовний роман-казка Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» та його переклади українською мовою, зроблені Оленою О'Лір та Олександром Мокровольським.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що компаративний аналіз застосування лексико-семантичних трансформацій у процесі перекладу твору Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» робиться вперше.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що аналіз використання лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах дає практичне уявлення про те, як вирішуються конкретні проблеми перекладу. Отримані дані можуть служити матеріалом для посібників з теорії та практики перекладу.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота містить вступ, основну частину, висновки та рекомендації, список використаних джерел (62 найменування). Загальний обсяг роботи становить 45 аркушів.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Переклад – це процес перетворення тексту або мовлення з однієї мови (мови оригіналу) на іншу мову (мови перекладу) зі збереженням значення, тону та культурних нюансів вихідного повідомлення. Він передбачає передачу семантичного змісту, стилю та контексту оригінального тексту у спосіб, який є зрозумілим і придатним для аудиторії цільової мови [7].

Переклад не є механічним процесом заміни слова в слово; він вимагає глибоких знань як мов, так і культур, а також розуміння мети та жанру оригінального тексту. Мета перекладу полягає в тому, щоб якомога точніше передати запланований зміст вихідного тексту [26].

Художній переклад передбачає переклад літературних творів, таких як романи, вірші, п'єси та інші творчі тексти, з однієї мови на іншу. Мета художнього перекладу – передати не лише зміст оригінального тексту, але й його естетичні якості, емоційну глибину та культурну значущість. Цей тип перекладу є дуже складним, оскільки вимагає глибокого розуміння як літературних традицій вихідної мови, так і культурних і мовних рамок цільової мови. На відміну від технічного чи фактичного перекладу художній текст зосереджується на стилі, тоні, настрої та емоціях. Перекладачі повинні уловлювати красу оригінального тексту під час відтворення його цільовою мовою. Це включає використання образної мови (метафори, порівняння, персоніфікації) і поетичних прийомів (ритм, рима та алітерація). Художній стиль і авторський голос часто так само важливі, як і буквальне значення тексту. Ці тексти часто глибоко вкорінені в культуру, з якої вони виникають. Вони можуть включати історичні посилання, соціальні норми, ідіоматичні вирази та культурно специфічні символи чи теми [55].

Різні лінгвісти та теоретики перекладу надали визначення художнього перекладу, висвітлюючи різні аспекти цього складного процесу. Так, наприклад, Роман Якобсон у своєму есе «Про лінгвістичні аспекти перекладу» (1959) [43] класифікував переклад на три типи: внутрішньомовний, міжмовний та інтерсеміотичний. Стосовно художнього перекладу він наголосив на важливості як значення, так і форми, заявивши, що « поезія за визначенням неперекладна », але припустив, що художній переклад передбачає створення еквівалентного ефекту мовою перекладу. На його думку, переклад художніх текстів є відтворенням, яке прагне зберегти як семантичний зміст, так і естетичну функцію оригіналу. У своїй основоположній праці «Перекладознавство» (1980) [32] Сьюзан Баснетт визначає художній переклад як процес перенесення літературного твору з однієї мови на іншу, намагаючись зберегти оригінальні художні особливості тексту. Вона підкреслює, що художній переклад вимагає від перекладача творчої інтерпретації вихідного тексту, зосереджуючись на стилі, тоні та нюансах значення, що може вимагати використання різних технік перекладу. У своїй книзі «Мистецтво перекладу» (1957) [53] Теодор Сейворі описав художній переклад як акт перекладу літературного твору таким чином, щоб стиль і форма оригіналу були максимально збережені. Він стверджував, що

хоча літературний перекладач повинен прагнути до вірності, часто необхідно йти на компроміси, щоб зберегти дух і естетичну якість тексту.

Існують найпоширеніші методи відтворення художнього тексту, а саме [44]:

1) *Еквівалентність* – цей метод спрямований на створення перекладу, який справляє на цільову аудиторію такий самий ефект, як оригінальний текст на вихідну аудиторію. У той час як суворий дослівний переклад уникається, перекладач забезпечує збереження основного значення, емоційного тону та естетичного впливу.

2) *Адаптація* використовується, коли певні культурні чи літературні елементи вихідного тексту важко зрозуміти цільовій аудиторії через відмінності в традиціях, географії чи соціальних нормах. Наприклад, посилання на місцевий фестиваль мовою оригіналу можна замінити культурно подібною подією мовою перекладу. Однак, адаптація повинна бути виконана обережно, щоб зберегти художню цілісність першоджерела.

3) *Транспозиція*. Застосовуючи цей метод, перекладач змінює граматичну структуру або порядок слів вихідного тексту, щоб зробити переклад більш природним для узусу мови перекладу. Наприклад, активний стан можна відтворити пасивним, якщо таким чином вираз звучить природніше мовою перекладу.

4) *Модуляція* передбачає зміну перспективи або точки зору тексту без зміни основного значення. Вона використовується, коли прямий переклад звучить незграбно або неприродно. Наприклад, позитивне твердження мовою оригіналу може бути передано негативним в мові перекладу, якщо це краще передає запланований тон або повідомлення.

5) *Творчий переклад*. У деяких випадках, особливо працюючи з поезією чи високохудожньою прозою, дослівний переклад може не передати художньої краси та потоку думки оригіналу. У таких випадках перекладачеві може знадобитися відтворити частини тексту, наприклад, коли він має справу зі схемами рими, ритмом або грою слів. Цей метод вимагає від перекладача високого рівня творчості, щоб створити текст, який зберігає художню якість оригіналу.

6) *Компенсація* використовується, коли певні стилістичні чи мовні особливості оригіналу неможливо відтворити цільовою мовою. У таких випадках перекладач компенсує це, вводячи подібні художні елементи в інших місцях тексту, щоб компенсувати втрату. Наприклад, якщо в одній частині вірша втрачено риму, перекладач може додати риму в іншу частину, щоб зберегти поетичне відчуття.

7) *Дослівний переклад*. У деяких контекстах дослівний переклад може бути доречним, особливо коли мова йде про тексти, які підкреслюють точність і ясність, наприклад, історичні чи філософські праці. Однак, у більшості художніх перекладів уникають буквального підходу на користь більш художніх прийомів, щоб зберегти характер тексту.

8) *Контекстуальна заміна*. Маючи справу з ідіоматичними виразами або фразами, які не мають прямого відповідника в цільовій мові, перекладачі

використовують контекстуальну заміну, щоб замінити їх ідіомами або фразами, які мають подібне значення або передають той самий ефект.

Отже, переклад художніх текстів – тонкий і складний процес, що виходить за межі простого перенесення слів з однієї мови на іншу. Різноманітні методи відтворення художніх текстів, такі як еквівалентність, адаптація та транспозиція, дають змогу перекладачам вирішувати унікальні проблеми, пов'язані з літературними творами, і гарантувати, що остаточний переклад резонує з цільовою аудиторією, залишаючись вірним баченню автора оригіналу.

Щоб адаптувати текст мови оригіналу до норм мови перекладу, зберігаючи його передбачуване значення, стиль, тон і культурний контекст, перекладач вносить певні зміни, тобто застосовує перекладацькі трансформації. Ці перетворення необхідні, оскільки мови значно відрізняються з точки зору синтаксису, семантики, прагматики та культурних посилань, тобто дослівний або буквальний переклад часто призведе до втрати сенсу або незграбної, неприродної мови. Перекладацькі трансформації мають на меті забезпечити збереження балансу між вихідним текстом і цільовим текстом не обов'язково на лінгвістичному рівні, але з точки зору значення, функції та впливу на цільову аудиторію.

Жан-Поль Віне та Жан Дарбельне у своїй піонерській праці «Порівняльна стилістика французької та англійської мов» (1958) [59] ввели концепцію процедур перекладу як частини перекладацьких трансформацій. Вони визначили перекладацькі трансформації як методи, за допомогою яких текст з однієї мови переноситься на іншу, одночасно вносячи необхідні зміни в структуру та значення для забезпечення мовної та культурної еквівалентності. Вони класифікували трансформації на такі види: прямий переклад (запозичення, калька, дослівний переклад) і непрямий переклад (транспозиція, модуляція, еквівалентність, адаптація).

У «Лінгвістичній теорії перекладу» (1965) [33] Джон Кетфорд визначає перекладацькі трансформації як «зрушення» – систематичні зміни, що відбуваються, коли вихідний текст перекладається на цільову мову. Він класифікував ці зсуви на зсуви рівнів (коли щось, виражене на одному лінгвістичному рівні в мові оригіналу, виражається на іншому рівні в цільовій мові, наприклад, з граматики до лексики) і зсуви категорій (структурні, класові, одиничні або внутрішньосистемні зміни).

Юджин Ніда у своїй книзі «До науки перекладу» (1964) [49] ввів концепцію динамічної еквівалентності, де перекладацькі трансформації – це коригування, які вносить перекладач, щоб гарантувати, що переклад викликає таку саму реакцію цільової аудиторії, що й оригінал у вихідній аудиторії. Він зосередився на трансформаціях, пов'язаних з лексичною еквівалентністю, семантичними структурами та культурною адаптацією.

У «Підручнику з перекладу» (1988) [48] Пітер Ньюмарк визначає перекладацькі трансформації як зміни, внесені до структури, лексики або значення оригінального тексту, щоб забезпечити достовірність і природність перекладу на цільову мову. Він класифікував ці перетворення на два основних типи: семантичні перетворення, які зосереджені на вірності сенсу вихідного

тексту, та комунікативні перетворення, які віддають пріоритет читабельності та розумінню цільового тексту.

Основними аспектами перекладацьких трансформацій є [10]:

1. Необхідність перекладацьких трансформацій

- перекладацькі трансформації неминучі, оскільки мови не є ідентичними за структурою, значенням або культурними асоціаціями. У різних мовах використовуються різні граматичні конструкції, лексика, ідіоми та стилістичні норми;

- ці трансформації дозволяють перекладачеві подолати мовний розрив, зберігаючи запланований зміст, нюанси та емоційний вплив вихідного тексту. Без таких трансформацій переклад може бути неточним, заплутаним або навіть незрозумілим для цільової аудиторії.

2. Функціональний характер перетворень

- перекладацькі трансформації не довільні; це функціональні коригування, спрямовані на відтворення того самого чи подібного ефекту мовою перекладу. Мета полягає в тому, щоб переконатися, що переклад є точним і відповідає культурі;

- використовувані типи трансформацій залежать від жанру тексту, його мети та цільової аудиторії. Наприклад, технічний посібник вимагатиме інших типів трансформацій порівняно з літературним твором, де стилістичні елементи та культурні нюанси є більш критичними.

До класифікації перекладацьких трансформацій лінгвісти та теоретики перекладу підходили з різних сторін. Ці трансформації представляють різні стратегії та методи, які перекладачі використовують для подолання відмінностей між мовами та забезпечення точної передачі значення, стилю та контексту.

Так, наприклад, Жан-Поль Віне та Жан Дарбельне запропонували класифікацію, засновану на двох основних типах процедур перекладу: прямому (дослівному) і непрямому (вільному). Кожен тип включає кілька конкретних стратегій або трансформацій [59]:

1) Прямий (дослівний) переклад:

- запозичення – перенесення слова або виразу безпосередньо з вихідної мови (наприклад, «*pizza*» – «*піца*»);

- калькування – послівний переклад іншомовної фрази чи слова (наприклад, «*skyscraper*» – «*хмарочос*» як «*gratte-ciel*» французькою мовою);

- дослівний переклад із збереженням структури оригіналу.

2) Непрямий (вільний) переклад:

- транспозиція – зміна граматичної категорії;

- модуляція – зміна точки зору або перспективи (наприклад, переклад «*it's not impossible*» на «*it's possible*»);

- еквівалентність – використання зовсім іншого виразу для передачі тієї самої ідеї;

- адаптація – коригування тексту відповідно до культурного чи ситуаційного контексту цільової мови.

Пітер Ньюмарк представив два основні підходи, які відображають різні типи перекладацьких трансформацій [48]:

- комунікативний переклад – надає пріоритет природності та читабельності цільовою мовою, що призводить до трансформацій, які адаптують текст для ясності та культурної відповідності;

- семантичний переклад – фокусується на збереженні значення та структури оригіналу, що призводить до більш буквальних трансформацій з мінімальними змінами.

Також, перекладацькі трансформації класифікують за характером відхилення від міжмовних відповідностей і поділяють на [10]:

- 1) морфологічні (заміна однієї категоріальної форми іншими або кількома);
- 2) синтаксичні (зміна синтаксичної функції слів і словосполучень);
- 3) стилістичні (зміна стилістичного забарвлення уривку тексту);
- 4) семантичні (зміна не лише форми вираження змісту, але й самого змісту, за допомогою якого описана ситуація);
- 5) змішані (лексико-семантичні та синтаксично-морфологічні).

Отже, у широкому розумінні трансформації стосуються змін або модифікацій, внесених до об'єкта, процесу або системи з метою їх адаптації до нових умов або досягнення бажаного результату. У контексті перекладу трансформації – це конкретні зміни, які перекладачі вносять у вихідний текст, щоб створити еквівалентний текст цільовою мовою. Ці перетворення необхідні через властиві відмінності між мовами з точки зору граматики, лексики, синтаксису та культурного контексту. За допомогою трансформації перекладач прагне зберегти стиль і зміст оригінального тексту, одночасно гарантуючи, що перекладена версія буде вільною та природною для цільової аудиторії.

Лексичні трансформації стосуються змін на рівні слова чи фрази, які необхідні, коли прямий переклад неможливий або призведе до незручного чи неправильного значення в цільовій мові. Існують ряд причин, які викликають лексичні перетворення [4; 11]:

1. *Відсутність прямих еквівалентів.* Однією з найпоширеніших причин лексичних трансформацій є те, що деякі слова чи вирази вихідної мови не мають прямого еквівалента в цільовій мові. Це може бути пов'язано з відмінностями у словниковому складі чи культурними особливостями. Наприклад, німецьке слово «*Schadenfreude*» не має прямого еквівалента в англійській мові, тому перекладачі повинні або описати його значення («*the pleasure derived from another's misfortune*»), або знайти близьке до нього значення.

2. *Культурні відмінності.* Мови часто відображають культуру людей, які ними розмовляють. Певні терміни чи поняття глибоко вкорінені в культурний контекст однієї мови, але можуть не існувати в іншій. Наприклад, посилення на «*Thanksgiving*» в тексті англійською мовою, можливо, потрібно буде адаптувати або пояснити іншими мовами та культурами, де цього свята немає.

3. *Ідіоматичні вирази.* Ідіоми – це усталені вирази зі значенням, яке неможливо вивести з окремих слів. Прямий переклад ідіом часто призводить до плутанини або втрати сенсу. Англійська ідіома «*kick the bucket*» не матиме сенсу при буквальному перекладі на іншу мову, тому її слід замінити подібною фразою, яка означає *померти, врізати дуба, дати дуба* мовою перекладу.

4. *Багатозначність* (багатозначність слів). Багато слів мають кілька значень залежно від контексту, що може ускладнити переклад. Лексичні трансформації використовуються для того, щоб забезпечити передачу відповідного значення на основі контексту вихідного тексту. Наприклад, англійське слово «*bank*» може означати фінансову установу або берег річки. Вибір відповідного значення залежить від контексту та може потребувати різних перекладів іншою мовою.

5. *Граматичні відмінності*. Різні мови мають різні граматичні структури, і це може впливати на те, як використовуються слова або як передаються значення. Іноді потрібні трансформації, щоб узгодити лексичний зміст із граматичними правилами мови перекладу. В англійській мові у фразі «*a beautiful house*» прикметник знаходиться перед іменником, тоді як у таких мовах, як іспанська («*una casa hermosa*»), прикметник стоїть після іменника, що може вимагати зміни місця під час перекладу.

6. *Значення слів та емоційне забарвлення*. Слова часто містять додаткові прошарки значення або емоційного тону, які можуть не перекладатися на іншу мову. Лексичні трансформації використовуються для вловлення конотації чи емоційного впливу слова, а не лише його денотативного значення.

Однією з ключових областей, де перекладачі часто застосовують трансформації, є сфера лексичного та семантичного вмісту. Оскільки мова є динамічною системою, що постійно розвивається, значення слів, виразів і фраз можуть сильно відрізнятися між мовами, що вимагає коригування процесу перекладу. Це веде нас до концепції лексико-семантичних трансформацій, важливого компонента в тому, щоб текст перекладу зберігав своє значення та вплив, не втрачаючи своєї культурної та мовної сутності.

Лексико-семантичні трансформації стосуються коригувань або модифікацій, зроблених на лексичному (слово) і семантичному (значення) рівнях під час перекладу з однієї мови на іншу. Ці перетворення мають вирішальне значення, оскільки мови часто відрізняються своїм словниковим запасом, слововживанням і значеннями, що надаються конкретним словам чи фразам. Метою лексико-семантичних перетворень є збереження передбачуваного значення вихідного тексту, одночасно адаптуючи його відповідно до мовних і культурних норм мови перекладу.

Чимало лінгвістів і вчених зробили значний внесок у вивчення лексико-семантичних трансформацій у перекладі. Так, наприклад, Вернер Коллер ввів концепцію рівнів еквівалентності, де лексико-семантичні трансформації застосовуються для досягнення еквівалентності на різних рівнях значення, включаючи денотативну, коннотативну та прагматичну еквівалентність. Він зазначив, що під час перекладу термінів, пов'язаних із культурою (наприклад, «свобода», «сім'я»), перекладач має не лише знайти лексичні еквіваленти, але й передати культурне значення, яке надається цим термінам [46].

Гідеон Турі у своїй роботі з вивчення описового перекладу підкреслив, що лексико-семантичні трансформації відображають норми як вихідної, так і цільової культури. Він стверджував, що вибір перекладачів залежить від культурних і мовних систем обох мов. Аналіз Турі часто включав переклад елементів,

пов'язаних із певною культурою, де потрібні трансформації, щоб адаптувати іноземні терміни до культурного розуміння цільової аудиторії [56].

Крістіане Норд зосередився на функціональності перекладу та на тому, як лексико-семантичні трансформації служать для підтримки функціональної еквівалентності тексту. Для неї трансформації є не просто технічними, а частиною досягнення комунікативних цілей цільовою мовою. Під час перекладу художнього тексту Норд припускає, що перекладачу може знадобитися скорегувати метафори чи іншу образні одиниці, щоб переконатися, що вони резонують із цільовою аудиторією так само, як і мовою оригіналу [50].

Різні вчені та лінгвісти надали класифікацію лексико-семантичним трансформаціям, кожен із яких пропонував методи, які зосереджені на різних аспектах перекладу. У своїй основоположній роботі з порівняльної стилістики англійської та французької мов Віне та Дарбельне класифікували техніки перекладу на методи прямого та непрямого перекладу, деякі з яких тісно пов'язані з лексико-семантичними трансформаціями. Типи лексико-семантичних трансформацій за Віне та Дарбельне наступні [59]:

- запозичення – пряме перенесення слова чи фрази з мови оригіналу в мову перекладу, особливо для культурних термінів (з франц. *Café – coffeeshouse*, кав'ярня; з італійської *Pizza – піца*; з іспанської *Macho – a masculine man*, мачо; з японської *コンピュータ (konpyūta) – computer*, комп'ютер);

- калька – дослівний переклад виразу або послівний переклад фрази (*Luna de miel* з іспанської буквально «moon of honey», що означає «медовий місяць»; *superman – übermensch*);

- еквівалентність – заміна ідіоматичного виразу вихідної мови таким, що має подібне значення в цільовій мові, хоча самі слова можуть відрізнятися (*It's raining cats and dogs – Il pleut des cordes* (з франц. іде дощ з мотузок); *Out of sight, out of mind – Loin des yeux, loin du cœur* (з франц. далеко від очей, далеко від серця));

- адаптація – пристосування культурних посилянь або незнайомих термінів відповідно до культурного контексту цільової аудиторії («*Santa Claus*» замінено на «*Baba Christmas*» (гінді) у культурах з різними традиціями дарування подарунків; переклад бейсбольної метафори, як-от *a home run – хоумран*, на щось більш релевантне для культури, як-от *a goal – гол* у футболі для неамериканської аудиторії).

Пітер Ньюмарк обговорював лексико-семантичні трансформації в рамках своєї концепції процедур перекладу. Він наголосив на техніках, які усувають розриви у значенні між мовами, особливо зосереджуючись на функціональній еквівалентності. Типи лексико-семантичних трансформацій Ньюмарка [48]:

- перенесення – пряме перенесення терміну з мови оригіналу на мову перекладу (*Google, Facebook, Uber* (ці терміни часто передаються без перекладу); *Ratatouille*; з китайської «可口可樂» (kě kǒu kě lè) перекладається як *Coca-Cola*, щоб зберегти фонетичну подібність, а також коригувати значення);

- натуралізація – адаптація запозиченого слова відповідно до фонетичної чи граматичної системи мови перекладу (*Football – Fútbol, футбол; Hamburger – Hambúrguer, гамбургер; Bar – бар*);

- модуляція – зміна форми повідомлення, але збереження загального значення шляхом зміни перспективи («*I am hungry*» стає «*Tengo hambre*» (у мене є голод); «*He is a failure*» - «*Vin nevdaха*» стає французьким «*Il a échoué*» (Він зазнав невдачі), переходячи від іменника до дієслова);

- синонімія – використання приблизного еквівалента, коли точного збігу слова чи фрази не існує (*Teacher – Professeur; Strong – Fuerte; «Big»* можна перекласти як «великий» або «численний», залежно від контексту англійською мовою);

- описовий переклад – заміна слова описом, якщо немає прямого еквівалента (з іспанської *Mistletoe - різдвяна рослина, яка звисає зі стелі і під якою люди цілуються; The Big Apple - відоме велике місто Нью-Йорк; Mardi Gras - свято з парадами та костюмами, яке зазвичай відзначають перед Великим постом*).

Коллер розробив детальну теорію еквівалентності в перекладі, зосереджуючись на тому, як значення передається між мовами. Його робота з лексико-семантичних трансформацій інтегрована в його класифікацію типів еквівалентності, особливо конотативної та денотативної еквівалентності. Він поділяє лексико-семантичні трансформації на [46]:

- денотативний еквівалент – переклад слів або фраз, які безпосередньо відповідають об'єктам, діям або станам в обох мовах (*Table – Mesa, стіл; House – Haus, дім; Book – Libro, книга; car – auto, авто*);

- конотативна еквівалентність – збереження емоційних, культурних або стилістичних конотацій слова (*home* як *foyer* або *chez moi* (вогнище, у мене вдома), щоб зберегти особисте тепле відчуття; *mother* як *madrecita* – *матуся* (зменшувальна форма, щоб викликати почуття);

- прагматична еквівалентність – коригування мови на основі контексту та комунікативної мети тексту (Англійське «*childlike*» та «*childish*» з точки зору конотації матиме різні переклади багатьма мовами, щоб відобразити позитивні та негативні конотації).

В даному дослідженні за основу візьмемо класифікацію вчених Л. Науменко та А. Гордієвої [18], які виділяють наступні лексико-семантичні перекладацькі трансформації: вибір варіантного відповідника, контекстуальна заміна, калькування, описовий переклад, антонімічна заміна, транспозиція, пермутація, конкретизація значення, генералізація значення, транскодування, компресія та декомпресія.

Проаналізуємо застосування лексико-семантичних трансформацій в українських перекладах роману Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» [42], зроблених Оленою О'Лір [19] та Олександром Мокровольським [17].

Доволі часто у перекладах застосовувалась трансформація **вибір варіантного відповідника** – «це трансформація, яка застосовується при перекладі полісемантичних (багатозначних) слів і потребує звернення до контексту» [18]. Оскільки багато слів можуть мати різні конотації чи значення залежно від їх

використання, цей процес є вирішальним для точної передачі передбачуваного сенсу вихідного тексту. Це часто вимагає тонкого розуміння вихідної та цільової мов, а також культурного чи ситуаційного контексту, у якому використовується слово [18]. Розглянемо декілька прикладів:

«*an unexpected party*» [42] – «*неочікувана гостина*» [19] – «*несподівані гості*» [17]. У цій фразі ми бачимо полісемантичне слово *unexpected*, яке має наступні значення: 1) несподіваний, непередбачений, неочікуваний; 2) раптовий [25]. Отже, обидва перекладачі використали одне із значень, запропонованих словником. Також, у цьому прикладі можна виділити слово *party*, яке за словником має значення 1) партія; 2) загін, команда; 3) прийняття гостей, вечірка [25]. Перекладачі відтворили його як *гостина* та *гості* адаптуючи до контексту, підкреслюючи велику кількість несподіваних відвідувачів, які прибувають до дому Більбо.

У наступному прикладі «*In a hole*» [42] – «*у норі*» [19]– «*у норі*» [17] Олена О'Лір та Олександр Мокровольський також використали один із запропонованих словникових відповідників: 1) діра, дірка, отвір; 2) лаз, проліз; 3) нора; 4) хатинка, халупка [25], який передає основну ідею «діри» як дупла або порожнини, що безпосередньо узгоджується з описом житла, наданим Толкієном.

Так, у фразі «*bare, sandy hole*» [42] – «*порожній піщаній норі*» [19] – «*голий піщаній печері-вигрібанці*» [17] прикметник *bare* було перекладено як *порожній* та *голий*, відповідно до його словникового значення. Це зберігає опис спустошеного або небагато мебльованого простору. В той час О. Мокровольський відтворив слово *hole* за допомогою контекстуальної заміни (*печері-вигрібанці*), припускаючи щось більш структуроване та придатне для життя, ніж проста «нора».

«*pegs*» [42] – «*гачків*» [19] – «*кілочків*» [17]. Слово «*peg*» має чітке позначувальне значення, зазвичай стосується невеликих загострених предметів, які використовуються для підвішування предметів або кріплення речей. Обидва перекладачі використали у цьому прикладі один із варіантів відповідно до словника.

«*coats*» [42] – «*пальт*» [19] – «*плащів*» [17]. Слово *coat* має наступні значення: 1) піджак; мундир; френч; кітель; 2) верхнє плаття, пальто [25]. Олена О'Лір використала слово «*пальт*», вибравши одне з простіших словникових значень. Це являє собою більш прямий переклад із денотативною еквівалентністю, зберігаючи основне значення слова без змін, в той час як Олександр Мокровольський використовує трансформацію контекстуальної заміни «*плащів*». Він мав на меті відповідати культурному чи історичному контексту історії, де такі персонажі, як гноми, гобіти та інші міфічні істоти, можуть носити більш архаїчний або середньовічний одяг. Це створює сильніший зв'язок із фантастичною обстановкою. В англійській мові слово *плащ* має наступні значення: 1) сідло та 2) raincoat [25].

У наступному прикладі «*The Hill*» [42] – «*Пригірок*» [19] – «*Горою*» [17] іменник *hill* має наступні значення за словником: пагорб, узгір'я, горб; узвишся, височина, гора (невисока); пагорок [25]. Обидва перекладачі використали лексико-семантичну трансформацію вибіру варіантного відповідника. Олена

О'Лір також застосувала стилістичну трансформацію експресивації. Вибираючи цей термін, вона викликає ніжний, дещо химерний образ, який узгоджується зі знайомою, затишною атмосферою роману-казки.

«*excellent*» [42] – «*гарні*» [19] – «*гарні*» [17]. За словником прикметник *excellent* має наступні значення: 1) відмінний, чудовий, прекрасний, гарний; 2) неперевершений; 3) величний; вельмишановний; високопоставлений [25]. Обидва перекладачі використали одне із значень при перекладі. Цей вибір відображає вірогідне рішення тлумачення віддавати пріоритет простоті та доступності перекладу, а не вловлювати сильніший оціночний сенс «відмінно».

Наступною широкоживаною трансформацією в перекладі роману є трансформація *контекстуальної заміни*. Це трансформація, під час якої слово або фраза в мові оригіналу замінюється словом або фразою в мові перекладу, що не відповідає безпосередньо словниковому значенню. Натомість вибраний еквівалент визначається контекстним значенням оригінального терміна, а також мовними нормами та умовами використання у мові перекладу [18].

Так, у фразі «*perfectly round door*» [42] – «*довершено круглі двері*» [19] – «*двері: круглі-круглісінькі*» [17] Олена О'Лір надає дослівний переклад, точно дотримуючись оригінальної англійської структури та значення. Зберігаючи структуру фрази, вона застосовує трансформацію вибору варіантного відповідника. Такий підхід спрямований на збереження лексичного значення вихідного тексту при підборі відповідного мовного відповідника українською мовою. Тут не відбувається суттєвих змін у порядку слів чи структурі речення, а зберігається чітка денотативна еквівалентність. Олександр Мокровольський використав трансформацію пермутація переносячи слово *двері* на початок фрази, а також контекстуальну заміну *круглі-круглісінькі*: це повторення вносить певний ступінь пояснення, підкреслюючи ідеальну округлість дверей, відображаючи намір перекладача посилити стилістичний і емпатичний ефект оригіналу.

«*provided with polished chairs*» [42] – «*з полірованими стільцями вздовж стін*» [19] – «*скрізь поліровані стільці*» [17]. *Provided* пропонує кілька можливостей перекладу завдяки своїй полісемії та контекстуальній гнучкості: 1) забезпечений; постачений; 2) передбачений; 3) готовий [25]. Обидва перекладачі відтворили це слово за допомогою контекстуальної заміни, яка слугує для прояснення та контекстуалізації сцени. Також, Олена О'Лір застосувала трансформацію декомпресії, додаючи слово *двері*.

Наступний приклад є складним через розмовний характер фрази «багато-багато», що вимагає креативних рішень для її перекладу українською мовою. Окрім трансформації контекстуальної заміни, також була використана трансформація компресії: «*lots and lots*» [42] – «*силою-силенною*» [19] – «*безліч*» [17].

«*The tunnel wound*» [42] – «*Тунель зміївся*» [19] – «*Тунелик звивався*» [17]. Перекладаючи лексичну одиницю *wound* Олена О'Лір замість вибору прямого відповідника, який можна було б перекласти як «*звивався*» або «*скручувався*», обрала слово, яке більше підходить до контексту, а Олександр Мокровольський використав трансформацію вибір варіантного відповідника.

«*going fairly*» [42] – «*заглиблюючись простісінько*» [19] – «*заглиблюючись*» [17]. Обидва перекладачі перекладають *going* як *заглиблюючись*, не дотримуючись його словникового еквівалента. Їх вибір підсилює відчуття прогресу в оповіді, переміщуючи фокус від простого руху до глибини та виміру. Прикметник *fairly* був відтворений Оленою О'Лір як *простісінько*, тобто вона застосувала трансформацію контекстуальна заміна, а також стилістичну трансформацію експресивація, підкреслюючи простоту та безтурботність дії. В той час, Олександр Мокровольський опускає цей прикметник, використовуючи трансформацію компресія.

У наступному прикладі обидва перекладачі вирішили не застосовувати трансформацію транскодування, а навпаки, локалізували прізвище, створюючи знайомі, культурно значущі імена, щоб воно резонувало з українськими читачами. «*Baggins*» [42] – «*Торбин*» [19] – «*Злоткінс*» [17]. «Торбин» має природне та знайоме звучання в українській мові (із застосуванням адаптації), щоб зробити прізвище доступним і домашнім, подібним до того, як «*Бегінс*» може здатися англомовному читачеві. Унікаючи буквальної фонетичної транслітерації, Олена О'Лір зберігає затишне та приземлене відчуття. Олександр Мокровольський використовує культурну адаптацію з коренем *злот* (*золото* / *багатство*). Ця модифікація тонко натякає на матеріальне багатство чи комфорт, додаючи грайливий, культурний відтінок родині Більбо.

«*for time out of mind*» [42] – «*іще хтозна відколи*» [19] – «*з давніх-давен*» [17]. Олена О'Лір вловлює приховану таємницю фрази та натякає на невідстежувану історію, що узгоджується з ідеєю чогось такого давнього, що воно є поза пам'яттю. О. Мокровольський перекладає фразу більш прямолінійно як «*з давніх-давен*», використовуючи узагальнення, щоб спростити зміст, але все ж передати суть давнього чи далекого часу. Цей вибір втрачає імпліцитну двозначність «*часу поза розумом*», але зберігає ідею невизначеного, віддаленого минулого.

«*had an adventure*» [42] – «*устрягнув-таки у пригоду*» [19] – «*зазнав пригоди*» [17]. За словником *have* має наступні значення: мати; володіти [25]. Обидва перекладачі не використали жодного з запропонованих еквівалентів. О. О'Лір підсилює тон оповіді, натякаючи, що пригода була чимось непередбаченим. О. Мокровольський передає досвід пригоди, не підкреслюючи її несподіваність.

У наступному прикладі «*The Water*» [42] – «*Заріччі*» [19] – «*Водиці*» [17] перекладачі використали лексико-семантичну трансформацію контекстуальної заміни та стилістичну експресивації. О. О'Лір перекладає «*The Water*» як «*Заріччі*», маючи на увазі за *річкою*, перетворюючи просте поняття «вода» на щось, що передбачає конкретну географічну чи громадську територію. О. Мокровольський використовує зменшувальну форму, яка передає ніжність або знайомство, передаючи чарівність або химерність оригінального висловлювання Толкіна.

«*said Gandalf*» [42] – «*промовив Гандальф*» [19] – «*похвалив Гандальф*» [17]. О. О'Лір віддає перевагу вибору варіантного відповідника, щоб зберегти пряму еквівалентність, близьку до оригіналу за тоном і значенням, з елементами

стилістичної трансформації експресивації. Додавання стилістичних елементів тонко підкреслює манеру Гандальфа говорити таким чином, що може натякати на його характерну мудрість і авторитет, не змінюючи основного значення слова «сказав». О. Мокровольський в свою чергу використав трансформацію контекстуальної заміни. Це свідчить про те, що заява Гандальфа була не просто нейтральною, а мала позитивний, схвальний тон. Контекстуальна заміна дає змогу Мокровольському поглибити емоційний відтінок, можливо, узгодити його з підтримкою або заохоченням Гандальфа в цій конкретній сцені.

У наступному прикладі можна простежити таку саму ситуацію: «*said*» [42] – «*відказав*» [19] – «*гнівно вирік*» [17].

«*morning letters*» [42] – «*ранкову пошту*» [19] – «*ранкову газету*» [17]. За словником іменник *letter* має наступні значення: лист; послання; депеша [25]. Перекладачі не використали жодне з наданих значень. О. О'Лір замінює «*листи*» на «*пошту*», щоб охопити ширшу ідею спілкування. Ця трансформація узгоджується з поняттям щоденного збору листів і повідомлень, звичного поняття, яке все ще зберігає початковий задум, але адаптується до загального розуміння ранкового листування. О. Мокровольський тлумачить «*листи*» як «*газету*», розширюючи значення, щоб представляти ширшу ідею інформації чи оновлень, які можна прочитати вранці. Такий підхід додає шар культурної адаптації, узгоджуючи фразу зі звичною ранковою рутинною.

«*to get rid of me*» [42] – «*відкараскатися від мене*» [19] – «*позбутися мене*» [17]. У цьому прикладі О. Мокровольський надає букввальний переклад фрази, в той час як Олена О'Лір використовує трансформацію контекстуальної заміни, а також експресивації.

«*buttons at the door*» [42] – «*гудзики під дверима*» [19] – «*під вікно гудзики*» [17]. У цьому прикладі Олена О'Лір надає дослівний переклад фрази, в той час як Олександр Мокровольський застосовує контекстуальну заміну для слова *door*, перекладаючи його як *вікно*, що не є його словниковим відповідником, потенційно для гармонізації з архітектурними нормами або для додання культурного резонансу. Також у цій фразі він застосовує трансформацію пермутація.

«*particularly*» [42] – «*незрівнянно*» [19] – «*навдивовижну*» [17]. За словником слово *particularly* має наступні значення: 1) особливо; особливим чином; 2) дуже, надзвичайно; 3) індивідуально, особисто; окремо, зокрема [25]. Обидва перекладачі застосували трансформацію контекстуальної заміни. Жоден не використав одне із значень наданих словником.

У наступному прикладі «*Midsummer's Eve*» [42] – «*Літня*» [19] – «*Купала*» [17] *Midsummer Eve* може перекладатися як «*напередодні середини літа*», або «*напередодні літнього сонцестояння*». Обидва перекладачі застосували контекстуальну заміну при перекладі. Олена О'Лір робить цей переклад більш доступним та загальноприйнятним, щоб передати суть сезону, не вводячи незнайомих культурних особливостей. Олександр Мокровольський використовує термін *Купала*, який глибоко вкорінився в українській культурі. «*Купала*» відноситься до ночі Івана Купала, свята літнього сонцестояння з традиціями, які добре перегукуються з духом «*Вечора середини літа*» в тексті джерела. Цей вибір

підтримує святкову, літню атмосферу та культурну звичність для українських читачів.

«*Snapdragons*» [42] – «*гладіолуси*» [19] – «*ротики-собачки*» [17]. За словником *Snapdragon* має наступні значення: бот. ротики, антиринум [25], або може перекладатися як «*левиний зев*». О. О'Лір застосувала контекстуальну заміну, переклавши як *гладіолуси* (англ. *Gladioli*). Вона обирає «*гладіолуси*», іншу назву квітки, яка може бути більш знайомою чи культурно резонансною для українських читачів. Ця заміна надає пріоритет релятивності та припускає, що «*гладіолуси*» краще передають задумане зображення квітів у сцені. Однак вона відхиляється від точного ботанічного посилання на *львиний зів*, зосереджуючись замість цього на нагадуванні декоративної сутності квітів загалом. О. Мокровольський використав одне із значень, запропонованих словником (буквальний переклад назви квітки на основі її зовнішнього вигляду). Додавання «*собачки*» підкреслює метафоричний або ігровий аспект імені, зберігаючи химерний тон джерела, дотримуючись при цьому його буквального значення.

Розглянемо схожий приклад: «*Laburnums*» [42] – «*китиці мімоз*» [19] – «*золотий дощик*» [17]. *Laburnum* має наступні значення: бот. зіновать, рокитник [25], а також Лабурнум, Бобовник та Золотий дощ. О. Мокровольський використав один із перекладів, запропонованих словником. О. О'Лір застосувала трансформацію контекстуальної заміни, перекладаючи як «*китиці мімоз*», вибираючи квітку, яка в українській культурі зазвичай асоціюється з красою та вишуканістю. Хоча «*мімоза*» не є ботанічно ідентичною лабурному, ця заміна надає пріоритет культурному резонансу та викликає подібне візуальне враження яскравих, привабливих квітів. Додаткова специфіка «*букетів*» посилює образність і прив'язує її до знайомого контексту скомпонованих квітів.

«*prosy*» [42] – «*приземлений*» [19] – «*прихильник прози*» [17]. Звертаючись до словника, можемо побачити наступні значення слова *prosy*: 1) розм. прозаїчний; нудний, нецікавий; банальний, буденний; 2) прозаїчний [25]. Олена О'Лір трактує цей прикметник як рису особистості та перекладає його як «*приземлений*», застосовуючи контекстуальну заміну, акцентуючи увагу на прагматичному та невибагливому відтінку цього слова. Цей вибір ефективно узгоджується з ширшим контекстом, підкреслюючи обґрунтовану чи практичну характеристику без введення негативних конотацій, таких як «*нудний*» або «*банальний*», які можуть погіршити тон оповіді. О. Мокровольський обирає описовий підхід. Цей переклад спирається на літературну асоціацію терміна, підкреслюючи зв'язок із прозою як стилем чи засобом. Хоча цей вибір зберігає певну вірність буквальному значенню, він відходить від неявного тону простоти чи буденності, натомість приписуючи спорідненість до прози.

«*Dear me!*» [42] – «*Світку мій!*» [19] – «*Матінко рідна!*» [17]. У цьому прикладі обидва перекладачі застосували трансформацію контекстуальної заміни. О. О'Лір використовує «*Світку мій!*», це поширений український вигук, що передає здивування або жах. Цей вибір адаптує фразу до культури, зберігаючи тон несподіванки. Він ефективно відображає простоту та звичність оригінального англійського виразу. О. Мокровольський використовує «*Матінко рідна!*», це більш емоційний і ідіоматичний український вислів. Ця фраза не тільки передає

подив, але й додає нотку регіонального шарму та емоційної глибини, збагачуючи культурний контекст для читача.

Наступна трансформація, яку ми розглянемо – це *калькування*. «Це спосіб передачі денотативного значення лексичної одиниці мови оригіналу без збереження звукової або орфографічної форми, але з відтворенням структурної її моделі» [18].

«*tubeshaped hall*» [42] – «*трубоподібного передпокою*» [19] – «*передпокою*» [17]. У цьому прикладі О. О'Лір використовує трансформацію калькування при перекладі лексичної одиниці *tubeshaped*, але О. Мокровольський взагалі пропускає це слово (компресія). У той же час слово *hall* було відтворено за допомогою трансформації вибору варіантного відповідника (зал, вестибюль, передпокій, приймальня [25]).

«*smoking*» [42] – «*кільце диму*» [19] – «*димове кільце*» [17]. Обидва перекладачі застосували калькування (. Також, Олена О'Лір використала трансформацію пермутації.

«*uncomfortable*» [42] – «*незручно*» [19] – «*моторошно*» [17]. О. О'Лір застосувала калькування (на морфологічному рівні), в той час як О. Мокровольський – контекстуальну заміну.

У наступному прикладі обидва перекладачі застосували трансформацію калькування «*unexpected*» [42] – «*несподіване*» [19] – «*несподівано*» [17].

Аналогічним є і наступний приклад: «*Oakenshield*» [42] – «*Дубощит*» [19] – «*Дубощит*» [17].

Наступна трансформація, яка зустрічається у перекладах роману це *описовий переклад* – трансформація, яка використовується для вираження значення лексичної одиниці шляхом розширення її у фразу чи речення. Цей метод часто використовується, коли немає прямого лексичного еквівалента в цільовій мові або коли концепція, представлена терміном вихідної мови, є культурно чи лінгвістично незнайомою аудиторії цільової мови [18].

Так, у фразі «*like a porthole*» [42] – «*схожі на вікно в каюті вітрильника*» [19] – «*мов ілюмінатор на кораблі*» [17] лексичну одиницю *porthole* можна перекладати безпосередньо або адаптувати залежно від того, наскільки це поняття знайоме в цільовій культурі. Згідно зі словником, його можна перекласти як: ілюмінатор; отвір; амбразура [25]. Замість прямого перекладу або будь-якого з його простіших еквівалентів О. О'Лір обрала описовий переклад, який надає додатковий контекст. Це приклад пояснення, коли перекладач розширює оригінальну фразу, щоб переконатися, що читач повністю розуміє концепцію, уточнюючи, що вікно розташоване «в каюті вітрильника» [19]. О. Мокровольський, все ще використовуючи описовий переклад, залишається ближчим до оригінального терміну «ілюмінатор», зберігаючи його в перекладі, але уточнюючи його використовуючи трансформацію декомпресії додаванням «на кораблі».

«*did anything unexpected*» [42] – «*робили нічого несподіваного*» [19] – «*не робили нічого такого, чого б від них не сподівалися*» [17]. У цьому прикладі Олександр Мокровольський використовує описовий переклад. Також він застосував трансформацію транспозиції (вербалізації), відтворюючи прикметник

unexpected; перекладаючи дієслово *did* він застосував антонімічний переклад (негативація) – *не робили*. Олена О'Лір, перекладаючи цю фразу, використала антонімічний переклад (негативацію) для займенника *anything*, а також калькування (*unexpected*).

У наступному прикладі обидва перекладачі застосували описовий переклад, розширюючи та яскравіше описуючи фразу: «*in the quiet of the world*» [42] – «*стояла благословенна світова тиша*» [19] – «*ще коли на світі було...*» [17]. О. О'Лір розширює фразу, зберігаючи оригінальну атмосферу, пробуджуючи відчуття спокою, яке відчувається природним і емоційно звучним українською мовою. О. Мокровольський трактує фразу так, що переносить її в далеке, майже легендарне минуле, поміщаючи її в невизначений часовий проміжок, що викликає відчуття ностальгії та позачасу.

«*numerous*» [42] – «*водилися у великій кількості*» [19] – «*численно*» [17]. О'Лір перекладає цю лексичну одиницю описово. Такий підхід посилює ясність і конкретність, деталізуючи, що «щось» «водилося у великій кількості», що може допомогти зберегти ритм і тон тексту. В той час як О. Мокровольський використав транспозицію (прикметник -> прислівник). Ця зміна частини мови все ще ефективно передає відчуття достатку, але робить це в більш стислій формі.

«*very respectable*» [42] – «*дуже респектабельними*» [19] – «*вельми поважних людей*» [17]. У цьому прикладі Олена О'Лір надає буквальный переклад фрази, також застосовуючи трансформацію адаптивного транскрибування прикметника *respectable*. Олександр Мокровольський у свою чергу розширює поняття фрази, використовуючи трансформацію описового перекладу «*вельми поважних людей*». Уточнюючи іменником «*людей*», Мокровольський адаптує фразу до контексту, тонко наголошуючи на соціальній повазі, а не виключно на індивідуальній цінності.

«*Splendid!*» [42] – «*Розкішно!*» [19] – «*Яка то була розкіш!*» [17]. У цьому прикладі слово «*Splendid!*» було перекладено по-різному двома перекладачами, демонструючи різні підходи до досягнення еквівалентного значення. У перекладі цієї фрази Олена О'Лір використала трансформацію вибору варіантного відповідника. Вона зберегла позитивне та високоякісне значення оригінального терміну, використовуючи слово, яке передає подібне відчуття захоплення та досконалості, хоча воно підкреслює розкішність ситуації. З іншого боку, Олександр Мокровольський застосував описовий переклад, розгорнувши однослівний вигук у більш повне речення. Такий підхід надає додаткові деталі, пояснюючи значення цього слова більш детально. Роблячи це, він не тільки зберігає хвилювання, передане оригінальним словом, але й забезпечує багатший контекст для читача, підкреслюючи розкішний аспект через його розширене формулювання.

«*Just before tea-time*» [42] – «*о порі чаювання*» [19] – «*якраз перед тим часом, коли п'ють чай*» [17]. У цьому прикладі Олександр Мокровольський перекладає цю фразу за допомогою описового перекладу. Олена О'Лір застосувала контекстуальну заміну перекладаючи прислівник *just*.

Під час перекладу власних імен і назв у романі обидва перекладачі часто використовували трансформацію транскодування, щоб зберегти чіткі культурні та

фонетичні якості оригінального тексту. **Транскодування** – це спосіб перекладу шляхом відтворення звукової / графічної форми слова мови оригіналу засобами мови перекладу. Вирізняють чотири різновиди транскодування: транскрибування, транслітерація, мішане та адаптивне транскодування [18].

Транслітерація – трансформація, за допомогою якої слово мови оригіналу передається по літерах у мові перекладу [18]. Так, наприклад:

«*Bungo*» [42] – «*Бунго*» [19] – «*Бунго*» [17];
 «*Dwalin*» [42] – «*Двалін*» [19] – «*Двалін*» [17];
 «*Balin*» [42] – «*Балін*» [19] – «*Балін*» [17];
 «*Kili*» [42] – «*Кілі*» [19] – «*Кілі*» [17];
 «*Fili*» [42] – «*Філі*» [19] – «*Філі*» [17];
 «*Dori*» [42] – «*Дорі*» [19] – «*Дорі*» [17];
 «*Nori*» [42] – «*Норі*» [19] – «*Норі*» [17];
 «*Ori*» [42] – «*Орі*» [19] – «*Орі*» [17].

Транскрибування - трансформація, за допомогою якої звукова форма слова мови оригіналу передається відповідними літерами мови перекладу [18]. Наприклад:

«*Belladonna Took*» [42] – «*Беладонна Тук*» [19] – «*Беладонна Тук*» [17];
 «*Oin*» [42] – «*Оїн*» [19] – «*Оїн*» [17];
 «*Gloin*» [42] – «*Глоїн*» [19] – «*Глоїн*» [17];
 «*Bifur*» [42] – «*Біфур*» [19] – «*Біфур*» [17];
 «*Bofur*» [42] – «*Бофур*» [19] – «*Бофур*» [17];
 «*Bombur*» [42] – «*Бомбур*» [19] – «*Бомбур*» [17];
 «*Thorin*» [42] – «*Торін*» [19] – «*Торін*» [17].

Мішане транскодування – переважне застосування транскрибування з елементами транслітерації [18]. Ця трансформація не зустрічається у перекладах роману, або зустрічається дуже рідко.

Адаптивне транскодування – адаптація форми слова до фонетичних або граматичних норм мови перекладу [18]. Розглянемо декілька прикладів:

«*hobbit*» [42] – «*гобіт*» [19] – «*гобіт*» [17];
 «*tunnel*» [42] – «*тунель*» [19] – «*тунель*» [17];
 «*Gandalf*» [42] – «*Гандальф*» [19] – «*Гандальф*» [17];
 «*Respectable*» [42] – «*респектабельними*» [19] – «*поважних*» [17];
 «*Princesses*» [42] – «*принцес*» [19] – «*принцес*» [17];
 «*Lilies*» [42] – «*лілеї*» [19] – «*лілеї*» [17];
 «*Smaug*» [42] – «*Смог*» [19] – «*Смауг*» (*транскрибування*) [17].

Антонімічний переклад – заміна форми слова в мові оригіналу на протилежну за значенням в мові перекладу (позитивне значення – на негативне і навпаки) [18].

Найчастіше в перекладі роману використовується **негативація** – «це спосіб перекладу лексичної одиниці без формально невираженої семи заперечення словом або словосполученням із формально вираженою такою семою» [18].

Так, наприклад: «*little or no magic about them*» [42] – «*мало або й зовсім немає нічого чарівного*» [19] – «*чарувати вони якщо й уміють, то небагато*» [17]. Олена О'Лір, перекладаючи фразу *no magic*, додає дві негативні семи

«зовсім» та «нічого», застосовуючи трансформацію декомпресії. Олександр Мокровольський використав антонімічний переклад відтворюючи *little* як *небагато* (негативація), а також *po magic* як *чарувати* (позитивація; транспозиція – вербалізація).

«*he meant it*» [42] – «**не маючи на гадці нічого іншого**» [19] – «*він справді сказав те, що думав*» [17]. У цьому прикладі Олена О'Лір перекладає лексичну одиницю *meant* як *не маючи*. Обидва перекладачі також застосували трансформацію описового перекладу, відтворюючи дану фразу.

«*very little*» [42] – «**лише децицію**» [19] – «**малу дрібку**» [17]. Так, за словником прислівник *very* має наступні значення: дуже, значно, сильно [25]. Відтворюючи цю лексичну одиницю, обидва перекладачі застосували трансформацію контекстуальної заміни, тобто не обрали жодного значення, наданого словником, а також антонімічний переклад (негативацію), обравши більш негативне значення цього слова. Також, Олена О'Лір та Олександр Мокровольський застосували стилістичну трансформацію експресивації до слова *little*, переклавши його як *децицію* та *дрібку*. Згідно словника, це слово має наступні значення: невелика кількість; дещо; небагато; дрібниця [25].

Розглянемо ще більше прикладів:

«*got*» [42] – «**не стало**» [19] – «*стало*» [17];

«*do use*» [42] – «**вкладаєш**» (контекстуальна заміна) [19] – «**не вживаєте**» [17];

«*move off*» [42] – «**заберуся звідси**» [19] – «**не піду звідси геть**» (негативація; декомпресія) [17];

«*ordered*» [42] – «**не накажуть**» [19] – «**не накажеш**» [17];

«*used to tell*» [42] – «**не раз оповідав**» [19] – «**завжди розповідав**» [17];

«*used to make*» [42] – «**не раз улаштував**» [19] – «**робив**» [17];

«*went on*» [42] – «**провадив далі**» [19] – «**не вгавав**» [17];

«*Yes, you have!*» [42] – «**Ні, просив!**» [19] – «**Е ні, просили**» [17];

«*I will go so far*» [42] – «**зайду аж так далеко**» [19] – «**я не поскуплюся**» [17].

Позитивація – це спосіб перекладу лексичної одиниці з формально вираженою семою заперечення в мові оригіналу словом / словосполученням без формально вираженої семи заперечення в мові перекладу [18]. Наприклад:

«*without saying anything*» [42] – «**не кажучи ні слова**» [19] – «**мовчки**» [17];

«*won't be good*» [42] – «**буде найліпше**» [19] – «**добра не буде**» [17];

«*Not at all*» [42] – «**Зовсім ні**» [19] – «**Та що ви**» [17];

«*don't remember*» [42] – «**не пригадуєш**» [19] – «**забули**» [17];

«*Not the man*» [42] – «**Чи не той**» [19] – «**той самий**» [17];

«*Not today*» [42] – «**Не сьогодні**» [19] – «**Можє, іншим разом?**» [17];

«*Why not tomorrow?*» [42] – «**От хоч би завтра!**» [19] – «**Чом би й не завтра?**» [17].

Анулювання двох негативних компонентів – це спосіб перекладу лексичної одиниці з двома формально вираженими семами заперечення в мові оригіналу словом / словосполученням без формально виражених сем заперечення в мові перекладу [18]. Цей спосіб перекладу зустрічається дуже рідко. Так, наприклад:

«*not without hope*» [42] – «*вже дарує надію*» [19] – «*вже дає якусь надію*» [17].

Наступна трансформація це *компресія* / вилучення слів – «зменшення кількості мовних знаків у вислові друготвору або вилучення надмірної експліцитної інформації у формі зайвого слова / словосполучення в мові оригіналу» [18].

У наступній фразі Олена О'Лір застосовує трансформацію компресії «*panelled walls*» [42] – «*панелями*» [19] – «*обшитих панелями стінах*» [17], вилучаючи слово *стіни*, зберігаючи при цьому основне значення фрази. В той час як Олександр Мокровольський використовує трансформацію декомпресії, додаючи слово *обшитих* позначаючи додатковий рівень деталей до опису. Також, слід зазначити, що обидва перекладачі застосували трансформацію транспозиції, відтворивши прикметник «*panelled*» іменником «*панелями*» (номіналізація).

«*the small river*» [42] – «*маленької річечки*» [19] – «*річечки*» [17]. О. О'Лір надає прямий переклад даного виразу. О. Мокровольський вилучає *the small* (компресія). Також, обидва перекладачі застосували стилістичну трансформацію експресивації до слова *river* – *річечки*.

«*old man*» [42] – «*старого*» [19] – «*дідка*» [17]. Обидва перекладачі вилучили іменник *man*, а також була застосована трансформація вибору варіантного відповідника.

У фразі «*visiting elves*» [42] – «*гості до ельфів*» [19] – (*вилучено*) [17] Олена О'Лір перекладає *visiting* за допомогою трансформації транспозиції (номіналізації), змінюючи форму дієслова на іменник. Цей підхід відображає структурний зсув за для того, щоб зробити фразу природною в цільовій мові. Також вона застосовує адаптивне транскодування до іменника *elves* – *єльфів*. Олександр Мокровольський вирішив взагалі виключити цю фразу зі свого перекладу. Цей підхід може бути використаний для спрощення структури речень або уникнення повторень, якщо ця онцепція не впливає суттєво на потік розповіді або якщо вона неявно розуміється в іншому місці тексту.

«*All the same*» [42] – «*Але*» [19] – «*Та все одно*» [17]. У цьому прикладі ми бачимо, що О. О'Лір спрощує фразу і скорочує її до одного сполучника *Але*. О. Мокровольський надає дослівний переклад.

Аналогічно застосування компресії демонструють наступні приклади:

«*old grandfather Took's*» [42] – «*старого дідуся Тука*» [19] – «*дідуся Тука*» [17];

«*round green door*» [42] – «*круглі зелені двері*» [19] – «*круглі двері*» [17];

«*laughing long but quietly*» [42] – «*тихенько сміявся*» [19] – «*тихо сміявся*» [17];

«*extra cake or two*» [42] – «*зайве тістечко-друге*» [19] – «*кілька коржиків*» [17].

Декомпресія / ампліфікація / додавання слів – збільшення кількості мовних знаків у вислові друготвору або спосіб перекладу слова мови оригіналу як мінімум двома лексемами в мові перекладу [18].

Розглянемо наступний приклад: «*with nothing in it to sit down on or to eat*» [42] – «*де ні на що присісти й нічого з'їсти*» [19] – «*де ані сісти, ані поїсти* –

нічогісінько немає» [17]. Як О. О'лір, так і О. Мокровольський використали трансформацію декмопресії, розширивши оригінальну фразу та змінивши її структуру відповідно до синтаксичних і семантичних норм української мови.

«*painted green»* [42] – «*пофарбовані в зелений колір»* [19] – «*ще й пофарбовані в зелений колір»* [17]. Обидва перекладачі використали трансформацію декмопресії, додаючи уточнює слово «*колір»*.

У наступному прикладі також можна побачити застосування цієї трансформації: «*like a tunnel»* [42] – «*схожого на залізничний тунель»* [19] – «*схожого на невеличкий – і дуже вигідний – тунель»* [17].

«*curious chance»* [42] – «*дивний збіг обставин»* [19] – «*так склалося»* [17]. У цій фразі Олена О'Лір використовує декомпресію, додаючи слово «*обставин»*. Такий вибір надає додатковий контекст, роблячи випадкову подію більш конкретною та вражаючою, а також узгоджується з оригінальним тоном, натякаючи на курйозність або дивність ситуації. Олександр Мокровольський перекладає цю фразу за допомогою контекстуальної заміни, використовуючи більш інтерпретаційний підхід.

«*one morning»* [42] – «*одного ранку»* [19] – «*одного тихесенького ранку»* [17]. Олена О'Лір надає дослівний переклад фрази. В той час як Олександр Мокровольський додає прикметник *тихесенького*, підсилюючи атмосферу сцени, навіюючи відчуття спокою. Додаючи цей елемент, він створює інтерпретаційний пласт, пробуджуючи специфічніший настрій ранку.

У фразі «*the hobbit was fond of visitors»* [42] – «*гобіт любив гостей»* [19] – «*цей гобіт любляв вітати гостей»* [17] О. Мокровольський використовує трансформацію декомпресії, додаючи дієслово «*вітати»*. Олена О'Лір надає дослівний переклад фрази.

«*sees»* [42] – «*знаходять»* [19] – «*бачить хорошого»* [17]. О. О'Лір застосувала трансформацію контекстуальної заміни, в той час як О. Мокровольський використав декомпресію, додавши прикметник «*хорошого»*.

Розглянемо інші приклади:

«*one thumb»* [42] – «*великого пальця однієї руки»* [19] – «*великого пальця»* [17];

«*took out»* [42] – «*вибрав зі скриньки»* [19] – «*видобув з кишені»* [17];

«*gazing»* [42] – «*утупившись очима»* [19] – «*втупився»* [17];

«*thank you!»* [42] – «*красно дякую!»* [19] – «*красенько дякую!»* (експресивація) [17];

«*try»* [42] – «*пошукати охочих»* (контекстуальна заміна) [19] – *пошукайте собі охочих* (контекстуальна заміна) [17];

«*goblins»* [42] – «*гоблінів»* [19] – «*лихих гоблінів»* [17], також була застосована трансформація транскодування (адаптивне транскодування);

«*kindly»* [42] – «*добрі спогади»* [19] – «*ласкаво»* [17];

«*the pantry»* [42] – «*комори»* [19] – «*найближчої своєї комірчини»* (експресивація) [17];

«*put on the kettle»* [42] – «*поставив на вогонь чайник»* [19] – «*поставив чайника на вогонь»* [17];

«*Up jumped»* [42] – «*підхопився»* [19] – «*вискочив з ліжка»* [17].

Пермутація – це лексична трансформація, суть якої полягає у зміні місць лексем у словосполученні або елементів у фраземі [18].

«*well-to-do hobbit*» [42] – «*заможним гобітом*» [19] – «*гобіт заможний*» [17]. Олександр Мокровольський використовує пермутацію відтворюючи цю фразу. Обидва перекладачі застосували трансформацію вибору варіантного відповідника, перекладаючи *well-to-do*.

Розглянемо наступний приклад: «*Bilbo Baggins was standing at his door after breakfast*» [42] – «*стояв у дверях після сніданку Більбо Торбин*» [19] – «*Більбо Злоткінс, поснідавши, куриє біля своїх дверей*» [17]. Обидва перекладачі застосували пермутацію. Також, О. Мокровольський використав контекстуальну заміну, переклавши дієслово *was standing* як *куриє*.

У фразі «*no time...this morning*» [42] – «*цього ранку немає часу*» [19] – «*ніколи мені сьогодні*» [17] Олена О'Лір застосовує пермутацію, а Олександр Мокровольський у свою чергу перекладає слово *morning*, як *сьогодні*, застосувавши контекстуальну заміну.

«*Make you late for dinner!*» [42] – «*Через них запізнюєшся на обід!*» [19] – «*На обід через них запізнюєшся!*» [17]. У цьому прикладі Олександр Мокровольський застосовує пермутацію.

У цьому прикладі фраза «*Such wonderful tales at parties*» [42] – «*на вечірках такі чудесні історії*» [19] – «*такі чудові казки вчорами*» [17] зазнає різних трансформацій обома перекладачами. Олена О'Лір перекладає цю фразу використовуючи пермутацію, змінюючи структуру речення для більш плавного перебігу в цільовій мові. Також, відтворюючи *tales* як *історії*, вона застосувала контекстуальну заміну, щоб переконатися, що слово відповідає конкретному контексту оповіді. О. Мокровольський у цьому прикладі застосовує контекстуальну заміну перекладаючи *parties* як *вчорами*.

Наступні приклади також демонструють застосування пермутації обома перекладачами:

«*Gandalf came by*» [42] – «*поруч проходив Гандальф*» [19] – «*іде Гандальф*» [17];

«*that was Bilbo's father*» [42] – «*який був батьком Більбо*» [19] – «*батько Більбо*» [17];

«*Belladonna Took's son*» [42] – «*син Беладонни Тук*» [19] – «*син Беладонни Тук*» [17];

Транспозиція – це заміна однієї частини мови на іншу [18].

Наступні приклади демонструють застосування різних видів транспозиції при перекладі роману:

- **вербалізація** (переклад ієсловом):

«*prosperous*» [42] – «*розкошували*» [19] – «*багате*» [17]. Олена О'Лір перекладає цей прикметник за допомогою трансформації транспозиції (вербалізації). Олександр Мокровольський використав трансформацію вибору варіантного відповідника.

У наступному прикладі «*Nome*» [42] – «*прізвище*» [19] – «*звали*» [17] О. Мокровольський застосовує вербалізацію, в той час як О. О'Лір – контекстуальну заміну.

Розглянемо інші приклади:

«*Luck*» [42]– «*щастя*» [19] – «*таланило*» [17];

- **номіналізація** (переклад іменником):

Так, у фразі «*nasty disturbing uncomfortable*» [42] – «*прикрі клопоти і незручності*» [19] – «*докука, турботи, дурний клопіт*» [17] обидва перекладачі відтворили прикметники іменниками.

Розглянемо інший приклад застосування номіналізації: «*did not remember*» [42] – «*не пам'ятав*» [19] – «*пам'ять*» [17]. Олена О'Лір надає дослівний переклад цієї фрази, в той час як О. Мокровольський перекладає дієслово *remember* іменником *пам'ять*. Також він використав трансформацію антонімічного перекладу (позитивацію).

- **ад'ективація** (переклад прикметником):

«*the world*» [42] – «*світова*» [19] – «*на світі*» [17]. О. О'Лір використовує ад'ективацію, відтворюючи іменник *the world* прикметником.

Не так часто застосовується трансформація **конкретизації значення** – лексико-семантична трансформація, внаслідок якої видову назву перекладають родовою, або слово з ширшою семантикою в мові оригіналу заміняють на слово з вузькою семантикою в мові перекладу [18].

Так, у фразі «*It had*» [42] – «*вона мала*» [19] – «*до нори вели двері*» [17] перекладачі Олена О'Лір та Олександр Мокровольський трактували цю фразу по-різному, кожен додавав конкретики, щоб українським читачам було зрозуміліше значення. О. О'Лір використала займенник *вона*. Завдяки такому підходу речення стає більш рухливим і пов'язаним із будинком як життєвим простором, узгоджуючись із затишним, персоналізованим відчуттям. О. Мокровольський більш детально конкретизував це значення («*нори*»). Цей підхід усуває будь-яку неоднозначність, чітко вказуючи, до чого відноситься «*it*».

«*Things*» [42] – «*від них*» [19] – «*пригоди*» [17]. Олена О'Лір перекладає слово «*Things*» як «*від них*», надаючи більш конкретне та уточнене тлумачення. Цей зсув може відобразити контекст, у якому розпливчастий загальний термін «речі» розуміється як позначення конкретної групи чи категорії (наприклад, власності чи досвіду). Таким чином, трансформація забезпечує більшу ясність або конкретність щодо того, що мається на увазі під «речами» в контексті. Олександр Мокровольський перекладає «*Things*» як «*пригоди*», що уточнює невизначений іменник «речі», замінюючи його конкретним і контекстуально відповідним поняттям. Ця зміна, ймовірно, ґрунтується на ширшому значенні «речей» у контексті роману, де «речі» можуть означати важливі, пам'ятні події чи події, зокрема, пригоди.

«*I give it you*» [42] – «*Я даю його тобі*» [19] – «*І дарую обіцяне*» [17]. Обидва перекладачі застосовують конкретизацію значення, щоб прояснити невизначене *it* у вихідній фразі. Ця трансформація допомагає зробити речення більш конкретним і значущим у цільовій мові, узгоджуючи його з вихідним контекстом, вказуючи, на що може посилатися «*it*». Олена О'Лір зберігає відносно дослівний переклад, але робить займенник *it* явним у реченні. Цей вибір додає невеликий, але необхідний рівень конкретності, гарантуючи, що наданий об'єкт відчувається відчутним, підвищуючи ясність для читачів, які інакше могли

б залишитися в здогадах. Олександр Мокровольський пропонує тлумачний переклад, де «*обіцяне*» замінює невиразне «*it*». Це тлумачення конкретизує значення, надаючи додаткового значення, припускаючи, що це щось обіцяне або символічне, а не невизначений предмет.

У наступному прикладі обидва перекладачі надають однаковий переклад фрази: «*With that*» [42] – «з цими словами» [19] – «З цими словами» [17]. Замість того, щоб залишити «*that*» відкритим для ширшого тлумачення, обидва перекладачі конкретизують фразу, ідентифікуючи її як таку, що стосується конкретно сказаних слів. Це забезпечує ясність і зберігає потік оповіді для читачів, допомагаючи передати, що фраза означає підсумкове або вражаюче твердження.

Генералізація значення – це лексико-семантична трансформація, внаслідок якої слово з вузькою семантикою в мові оригіналу замінюють на слово з ширшою семантикою в мові перекладу, або видову назву перекладають родовою [18].

«*The door opened*» [42] – «Двері провадили» [19] – «Відчинялися вони» [17]. У цій фразі О. Мокровольський перекладає «двері» з більш ширшою семантикою «вони», розширюючи предмет і дозволяє більш узагальнено тлумачити те, що відкривається, в той час як О. О'Лір залишається ближчою до оригіналу, використовуючи дослівний переклад цієї лексеми, а також відтворює лексичну одиницю *opened* за допомогою контекстуальної заміни «провадили».

У наступному прикладі «*put them down*» [42] – «не робив нотаток» [19] – «усе записував» [17] переклад зазнав розбіжностей. Так, Олена О'Лір вирішує застосувати трансформацію конкретизації значення, звуживши поняття *them* до *нотаток*. Також вона застосувала трансформацію антонімічного перекладу (негативацію). В той час О. Мокровольський вдавня до генералізації значення, навпаки розширивши це поняття до *усе*, щоб охопити ширший обсяг, припускаючи, що записується вся відповідна інформація чи деталі, а не лише нотатки.

«*Yesterday*» [42] – «вчора» [19] – «напередодні, у вівторок» [17]. Олена О'Лір перекладає це прямо як «вчора», зберігаючи оригінальний часовий проміжок без подальших уточнень. Цей вибір відображає підхід дослівного перекладу, зберігаючи простоту оригінального слова без додаткового контексту. Проте Олександр Мокровольський вирішив уточнити час, перекладаючи «*Yesterday*» як «напередодні, у вівторок». Цей підхід використовує специфікацію значення та додає ясності для читачів, прив'язуючи подію до більш конкретного періоду часу. Включивши «вівторок», Мокровольський надає додаткову деталь, яка може покращити розуміння, особливо якщо будній день додає нарративного значення.

Аналізуючи переклади роману Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» з точки зору використання лексико-семантичних трансформацій, застосованих Оленою О'Лір та Олександром Мокровольським, стає очевидним, що використані трансформації часто були складними та багатогранними. Щоб забезпечити адекватність перекладу та точно передати прагматику оригінального тексту, обидва перекладачі застосовували різноманітні трансформації комплексно, часто поєднуючи різні прийоми. Ці методи дозволили їм зберегти відтінки вихідного

матеріалу, одночасно адаптувавши його до мовного та культурного контексту українських читачів, забезпечивши ефективну передачу глибини змісту та стилістичних особливостей твору Толкіна.

Так, у наступному прикладі «*Not a nasty, dirty, wet hole*» [42] – «не в брудкій брудній вологій норі» [19] – «не в брудкій загибленій мокрій норі» [17] такі прикметники як *nasty* та *wet* були відтворенні за допомогою трансформації вибору варіантного відповідника обома перекладачами. Прикметник *dirty*, який має наступні варіанти перекладу: 1) брудний; нечистий; 2) гидкий, нечесний, низький, підлий; 3) непристойний [25], О. Мокровольський переклав як *загиблений*, застосувавши контекстуальну заміну. Він відходить від буквального значення й обирає ширший термін, який може краще передати контекстне відчуття чогось неприємного чи небажаного в норі.

«*filled with the ends of worms*» [42] – «де звідусіль стирчать хвости хробаків» [19] – «де повно дохлих червів» [17]. Отже, фразему *filled with* було відтворено за допомогою трансформації контекстуальної заміни з елементами описового перекладу обома перекладачами. О. О'Лір передає образ черв'яків, які стирчать з різних місць, що надає більш яскраву та динамічну картину. О. Мокровольський дещо спрощує переклад для читача «де повно». Також, лексичну одиницю *the ends* О. О'Лір переклала як *хвости*, застосувавши трансформації конкретизації значення та контекстуальної заміни, звужуючи значення, роблячи його більш конкретним. О. Мокровольський переклав це як *дохлих*, тобто відбулася зміна частини мови (трансформація транспозиції): іменник -> прикметник (ад'єктивація), а також була застосована трансформація контекстуальної заміни, щоб викликати сильнішу емоційну реакцію, даючи читачеві чіткіший, можливо, жакливіший образ. «*Worms*» було відтворено за допомогою трансформації вибору варіантного відповідника обома перекладачами.

«*an oozy smell*» [42] – «смердить тванню» [19] – «тхне багном» [17]. Прикметник *oozy* має наступні значення: 1) мулкий, тванистий; 2) той, що виділяє вологу [25]. Обидва перекладачі відтворили його за допомогою трансформацій транспозиції (номіналізації: прикметник -> іменник) та вибору варіантного відповідника. Іменник *smell* було перекладено як дієслово *смердить* / *тхне* (транспозиція: вербалізація). Ця зміна покращує плинність речення та робить опис більш динамічним, оскільки використання дієслів для опису запахів є більш поширеним. Також у цьому прикладі була використана трансформація пермутації.

«*that means comfort*» [42] – «а отже, – з усіма вигодами» [19] – «а де гобіти, там і затишок» [17].

При перекладі вищезазначеної фрази Олена О'Лір застосувала трансформацію описового перекладу (*comfort* – з усіма вигодами). Замість того, щоб використовувати прямий еквівалент слова «комфорт», вона вирішила докладніше розкрити його значення, надаючи більш детальне пояснення того, що означає це слово у контексті історії. Олександр Мокровольський використав лексико-семантичну трансформацію конкретизації значення (*that means* – *a de gobiti*), пов'язуючи комфорт безпосередньо з присутністю гобітів, не залишаючи його як більш абстрактне поняття, а також трансформацію вибору варіантного відповідника до слова *comfort* – *затишок*.

Наступний приклад: «*shiny yellow brass knob in the exact middle*» [42] – «блискучою кулястою ручкою з жовтої міді рівно посередині» [19] – «як раз посередині на тих дверях сяяла кругла ручка з жовтої міді» [17]. Так, лексична одиниця *shiny* була перекладена як *блискучою* Оленою О'Лір. Вона використала трансформацію вибору варіантного відповідника, відповідаючи стилістичному відтінку оригінальної фрази, в той час як Олександр Мокровольський перевів це як *сяяла*, тобто була використана трансформація транспозиції (вербалізація), підкреслюючи візуальний ефект яскравості ручки. У фразі *yellow brass knob* обидва перекладачі застосували трансформації пермутації, а також декомпресії, додавши «*кулястою / кругла*». Також, слід зазначити, що на базі цього речення була використана граматична перекладацька трансформація компенсації, яка не була предметом нашого дослідження.

«*a very comfortable tunnel without smoke*» [42] – «дуже зручний незадимлений тунель» [19] – «і дуже вигідний – тунель: ніякого тобі диму й чаду» [17]. Олена О'Лір використовує трансформацію пермутації, а також калькування (*without smoke* – *незадимлений*). О. Мокровольський перекладає слово *comfortable* як *вигідний*, що не є його словниковим відповідником (контекстуальна заміна), інтерпретуючи комфортність тунелю, як метафору його економічної цінності, наголошуючи на практичних перевагах вільного від диму середовища. У перекладі фрази *without smoke* він використовує декомпресію, розширюючи її («*тобі*» / «*чаду*»).

Розглянемо наступний приклад: «*floors tiled and carpeted*» [42] – «кахляною підлогою, встеленою килимами» [19] – «кахляна підлога встелена килимками» [17]. Так, перекладаючи словосполучення *floors tiled* обидва перекладачі застосували трансформацію пермутації. У цьому була необхідна перестановка, щоб гарантувати, що структура дієприкметника минулого часу в англійській мові була передана чітко та природно мовою перекладу. Англійський прикметник «*carpeted*» не має прямого однослівного відповідника в українській мові, тому обидва перекладачі використали описовий переклад.

«*Engagement Tablet*» [42] – «Книзі Візитів» [19] – «Дощечці справ» [17]. Насамперед, обидва перекладачі застосували трансформацію пермутації, змінивши порядок слів, щоб краще відповідати граматичним і стилістичним умовам української мови. Олена О'Лір використала трансформацію контекстуальної заміни для обох лексичних одиниць, вибравши еквіваленти, які передають ідею запланованих подій або офіційних записів. Цей підхід надає перевагу функціонуванню та використанню об'єкта в контексті над дослівним перекладом, створюючи більш культурно резонансний термін. Натомість Олександр Мокровольський використав вибір варіантного відповідника. Його підхід підкреслює організаційну мету об'єкта без надмірного уточнення його функції, залишаючись ближче до буквального відтворення, але все ще відповідаючи структурі цільової мови.

«*danger was not far away on either side*» [42] – «небезпека десь близько – скрізь, куди не глянь» [19] – «небезпека поруч і її можна сподіватися звідки завгодно» [17]. У цьому прикладі обидва перекладачі застосували трансформацію антонімічного перекладу, а саме позитивацію, перекладаючи фразу *not far away*

як *десь близько* (декомпресія) та *поруч*. Ця трансформація зміщує фразу в більш прямий і напористий вираз, який ефективно підкреслює безпосередність і присутність небезпеки. Також вони відтворили фразу *on either side* за допомогою описового перекладу та транспозиції (вербалізації). Вибираючи описові вирази, вони передають уявлення про те, що небезпека існує в кількох напрямках, що дозволяє читачеві візуалізувати більш масштабну та зловісну загрозу. Завдяки транспозиції, де іменникова фраза перетворюється на орієнтовану на дієслово структуру, перекладачі привносять в опис безпосередність і дію. Цей підхід узгоджується з плинною та динамічною природою українського синтаксису.

У реченні «*They camped under the stars*» [42] – «*Вони ночували під відкритим небом*» [19] – «*Ночували під зорями*» [17]. За словником дієслово *to camp* має наступні значення: 1) розташовуватися табором; 2) жити (десь) без будь-яких вигод [25]. Обидва перекладачі спростили цю фразу, відтворивши її як «*ночували*» (контекстуальна заміна). Цей вибір ефективно відображає простоту діяльності без необхідності зберігати буквальні конотації дієслова з англійської мови. Для фрази *under the stars* перекладачі використовують різні підходи для досягнення схожих атмосферних ефектів. О. Мокровольський перекладає її дослівно, зберігаючи образ кемпінгу прямо під зірками. На противагу цьому О. О'Лір застосовує одночасно контекстуальну заміну для слова *stars* – *небо*, а також декомпресію, додаючи уточнюючий прикметник *відкритим*. Такий переклад вносить поетичний нюанс, який узгоджується з культурною тенденцією. Олександр Мокровольський опускає займенник *they* у цьому реченні (компресія). Це стиснення відображає ефективний, обтічний стиль, зосереджений на передачі суті сцени без надмірностей.

Обидва перекладачі найчастіше всього застосовують такі трансформації як пермутація, декомпресія, антонімічний переклад та транспозиція. Олена О'Лір віддана більше дослівному / точному перекладу тексту, тому вона переважно використовує трансформацію вибору варіантного відповідника. У свою чергу, Олександр Мокровольський має інтерпретаційний підхід до перекладу тексту, тому він віддає перевагу застосуванню саме контекстуальної заміни у більшості випадків. Отже, розглянемо декілька прикладів більш детально:

«*There he saw nobody, but all the signs of a large and hurried breakfast*» [42] – «*Там не було нікого, але в очі йому кинулись усі ознаки бучного і квапливого сніданку*» [19] – «*Нікого там він не застав, лише побачив сліди щедрого й квапливого сніданку*» [17]. Перекладаючи дієслово *saw* обидва перекладачі застосували трансформацію антонімічного перекладу, а саме негативацію – *не було, не застав*. Також у цьому прикладі можна відмітити застосування контекстуальної заміни. Іменник *signs* Олена О'Лір перекладає за допомогою вибору варіантного відповідника, в той час як Олександр Мокровольський використав контекстуальну заміну, так як ця лексична одиниця за словником не має значення *слід*. О. О'Лір додала у речення «*в очі йому кинулись*» (декомпресія). Перекладаючи слово *large* – *бучного*, вона використала контекстуальну заміну, а О. Мокровольський вибір варіантного відповідника.

«*thinking of dragons and all that outlandish nonsense at your age!*» [42] – «*Ти не в тому віці, щоб фантазувати про драконів і всі ці захмарні дурниці!*» [19] – «*У*

твоєму віці та ще думати про драконів і всяку таку чужоземну нісенітницю!» [17].

У вищезазначеному прикладі Олександр Мокровольський перекладає *thinking* як *фантазувати* (контекстуальна заміна). Олена О'Лір також вдається до контекстуальної заміни у відтворенні слова *outlandish* – *захмарні*; перекладаючи фразу *at your age* вона застосувала антонімічний переклад (негативацію). Обидва перекладачі застосували трансформацію вибору варіантного відповідника для слова *nonsense*, а також адаптивне транскодування для іменника *dragons* – *драконів*. Олена О'Лір вдалася до граматичної трансформації зміни порядку слів, поставивши «*Ти не в тому віці*» на початок речення.

«*There was a most specially greedy, strong and wicked worm called Smaug*» [42] – «*Так-от, був тоді особливо зажерливий, могутній і злий змії на ім'я Смот*» [19] – «*Був серед них один особливо жадібний, дужий і лихий змії на ім'я Смауг*» [17]. Олена О'Лір додає «*Так-от*» на початку речення (декомпресія). Відтворюючи прикметники *greedy, strong* та *wicked* обидва перекладачі застосували трансформацію вибору варіантного відповідника. Іменник *worm* за словником має значення «*черв'як*» [25], тож О'Лір та Мокровольський використали контекстуальну заміну, перекладаючи це слово.

Розглянемо наступний приклад: «*The first we heard of it was a noise like a hurricane coming from the North, and the pine-trees on the Mountain creaking and cracking in the wind*» [42] – «*Перше, що ми почули, це був шум, ніби гул урагану, що йшов із півночі, а ще сосни на Горі зарипіли та затріщали під вітром*» [19] – «*Спочатку ми почули такий шум, ніби з півночі мчав ураган; знявся вітер, і сосни на горі заскрипіли, застогнали*» [17]. Числівник *The first* обома перекладачами було перекладено за допомогою вибору варіантного відповідника. Олександр Мокровольський перекладає дієслово *was* як прикметник *такий* (транспозиція: адвербалізація). Олена О'Лір застосувала трансформацію декомпресії *hurricane* – *гул урагану*. О. Мокровольський відтворив фразу *hurricane coming from the North* – *з півночі мчав ураган* за допомогою пермутації. Лексична одиниця *creaking* була перекладено за допомогою вибору варіантного відповідника обома перекладачами. Мокровольський перекладає *cracking* як *застогнали*, що не є його словниковим відповідником (контекстуальна заміна).

«*for there was plenty of grass, but there was not much in their bags*» [42] – «*бо трави було вдосталь, а в їхніх клунках – майже порожньо*» [19] – «*вони могли пастися в буйній траві; та в мішках було небагато харчів*» [17].

У вищезазначеному прикладі ми можемо спостерігати як перекладачі креативно інтерпретують і передають речення, додаючи кожен унікальний рівень деталей і свою адаптацію. Так, фразу *for there was plenty of grass* Олена О'Лір перекладає за допомогою пермутації та вибору варіантного відповідника *plenty* – *вдосталь*. Олександр Мокровольський розширює дану фразу уточненням: *вони могли пастися* (конкретизація значення), щоб явно вказати, що трава була не просто багатою, але й доступною для прожитку; також він застосовує транспозицію (ад'єктивацію) для відтворення прислівника *plenty of* – *буйній*. Наступну частину речення «*but there was not much in their bags*» обидва перекладачі відтворюють за допомогою пермутації. Олена О'Лір перекладає *was not*

tisch як *майже порожньо* (антонімічний переклад: позитивація), щоб підкреслити дефіцит більш чітким і безпосереднім способом. О. Мокровольський до цієї фрази додає іменник «*харчів*» (декомпресія), таким чином прямо уточнюючи, чого не вистачає в сумках, що ще більше позиціонує читача в контексті скорочення запасів. Іменник *bags* було відтворено як *клунках* Оленою О'Лір, за словником ця лексична одиниця не має такого значення (контекстуальна заміна). Такий підхід додає перекладу локалізований, яскравий відтінок, створюючи відчуття знайомості для українських читачів.

Розглянемо наступне речення: «*They did not sing or tell stories that day, even though the weather improved; nor the next day, nor the day after*» [42] – «*Того дня вони вже не співали і не розповідали історій, навіть коли погода поліпшилась, – ані наступного дня, ні через день*» [19] – «*Того дня вони не співали пісень і не розповідали історій, дарма що вигодинилося: так було й наавтра і післяавтра*» [17].

У цьому реченні обидва перекладачі вибирають нюанси, щоб передати настрої і темп оригіналу, з тонкими, але вражаючими адаптаціями, щоб зробити переклад українською мовою природним. Слід зазначити, що обидва перекладачі застосували граматичну трансформацію зміни порядку слів, поставивши фразу «*Того дня*» на початок речення. Фразу *did not sing* Олександр Мокровольський перекладає за допомогою декомпресії, додаючи «*пісень*». Використовуючи антонімічний переклад (негативацію) обидва перекладачі відтворили наступну фразу однаково: *tell stories – не розповідали історій*. Фраза «*even though the weather improved*» була спрощена у перекладі Олександра Мокровольського (компресія та контекстуальна заміна). В українській мові одне слово «*вигодинилося*» означає покращення погодних умов, тобто що погода стала ясною, або без хмар. Цей вибір забезпечує стислість перекладу, гарантуючи, що основний акцент оповіді залишається на пригніченому настрої групи, а не на зовнішньому середовищі. Також, надаючи переклад «*так було й наавтра і післяавтра*», він застосував антонімічний переклад (позитивацію), а також контекстуальну заміну.

«*One morning they forded a river at a wide shallow place full of the noise of stones and foam*» [42] – «*Одного ранку вони перебрідали річку широкою мілиною, де з гуркотом перекочувалося каміння і пінилася вода*» [19] – «*Якось надвечір вони вбхід перейшли шумну, пінливу, всіяну камінням річку – в тому місці, де вона широко розливалася й робилася мілка*» [17]. Олександр Мокровольський перекладає *One morning* як *Якось надвечір*, застосовуючи контекстуальну заміну, що зсуває часову обстановку, потенційно додаючи сцені більш приглушеного тону. Ця тонка зміна, хоч і незначна, передбачає коригування ефекту розповіді, можливо, з метою вловити тихіше, рефлексивне відчуття, яке часто асоціюється з вечірньою обстановкою. Також, у фразі *forded a river* він використовує декомпресію (*вбхід перейшли...річку*). Фразу *at a wide shallow place* Олена О'Лір перекладає як *широкою мілиною* (компресія), а О. Мокровольський використовує описовий переклад (*в тому місці, де вона широко розливалася й робилася мілка*). Іменник *the noise* Олена О'Лір відтворює за допомогою вибору варіантного відповідника. Наступну фразу обидва перекладачі обіграли по-різному: *stones and*

foam. Олена О'Лір додає до іменників дієслова «перекочувалося» та «пінилася» (декомпресія), що надає сцені динамізму, роблячи природне середовище більш активним. Олександр Мокровольський відтворює іменники *noise* та *foam* як прикметники *шумну* та *пінливу* (транспозиція: ад'ективація), що структурно спрощує фразу, підкреслюючи при цьому властивості річки, а не руху; іменник *stones* він перекладає за допомогою описового перекладу (*всіяну камінням річку*).

Переклад Олени О'Лір зберігає більш прямолінійний стиль, підкреслюючи безпосередні, внутрішні звуки навколишнього середовища, тоді як підхід Олександра Мокровольського створює ширше, трохи поетичне враження, персоніфікуючи якості річки та додаючи просторовий контекст. Переклади О. О'Лір відображають тенденцію до більш точного дотримання ритму тексту, тоді як О. Мокровольський часто розробляє візуальні та чуттєві деталі, використовуючи структурні варіації для посилення тону оповіді. Разом обидві інтерпретації вловлюють різні нюанси, надаючи читачам унікальні, яскраві уявні образи, які відповідають виражальному потенціалу української мови.

Розглянемо наступний приклад, який знову демонструє унікальні стилі та прийоми, які передають настрій сцени: «*“Is that The Mountain?” asked Bilbo in a solemn voice, looking at it with round eyes*» [42] – «*То це та сама Гора? – спитав Більбо урочисто, витріщивши на неї очі*» [19] – «*Це Самітна гора? – спитав Більбо урочистим тоном, дивлячись на неї круглими від зачудування очима*» [17]. Обидва перекладачі у перекладі фрази *The Mountain* застосували трансформацію конкретизації значення «*та сама*» (уточнюється, що ця гора є важливою, згаданою раніше) та «*Самітна*» (посилює її велич і звичність для читачів, пропонуючи унікальну сутність); аналогічний приклад можна спостерігати у фразі *at it – на неї*. Фразу *solemn voice* Олена О'Лір перекладає за допомогою компресії та транспозиції (адвербалізація). Олександр Мокровольський відтворює іменник *voice* як *тоном*, що не є його словниковим відповідником (контекстуальна заміна). «*Round eyes*» Олена О'Лір перекладає за допомогою компресії, опускаючи «*круглі*», цей вибір дозволяє розвивати швидкий темп і зосереджувати увагу на емоційному стані Більбо, а не на його фізичних рисах. Однак, О. Мокровольський відтворює її описово (*круглими від зачудування очима*). Його доповнення підкреслює дитячий подив у реакції Більбо, малюючи яскраву картину благоговіння персонажа.

Досліджуючи переклади Олени О'Лір та Олександра Мокровольського, можна зробити глибокі висновки щодо їхніх підходів до вірної передачі сенсу оригінального тексту з одночасним адаптуванням до стилістичних і культурних норм української мови. Обидва перекладачі демонструють прагнення зберегти тон і атмосферу оповіді, але вони використовують різні методи для досягнення цього, що призводить до унікальних інтерпретацій того самого змісту.

Стиль перекладу Олени О'Лір загалом характеризується лаконічністю та структурною точністю. Вона часто використовує такі трансформації, як компресія, вибір варіантного відповідника та дослівні переклади, залишаючись близькими до оригінальних фраз і структури, коли це можливо. Її вибір відображає намір зберегти прямоту та простоту мови оригіналу, що забезпечує комфортне читання. Використання О'Лір контекстуальної заміни – добір слів, які

стилю, відповідно до контексту відображають суть англійського тексту – свідчить про її увагу до культурних і мовних нюансів української мови. Завдяки цьому стилю її переклад часто виглядає як цілісна передача вихідного матеріалу, зосереджена на чіткості та читабельності.

Натомість Олександр Мокровольський має більш інтерпретаційний та експресивний підхід. Він часто використовує такі трансформації, як декомпресія, контекстуальна заміна та описовий переклад, розширення фраз для надання додаткового контексту чи посилення емоційного резонансу. Його переклади часто віддають перевагу емоційній якості мови, прагнучи передати не лише зміст, але й атмосферу кожної сцени з багатими, яскравими деталями. Цей підхід очевидний у його частому використанні конкретизації значення та описового перекладу, що додає глибини оповіді та дозволяє читачам емоційно зв'язатися з текстом. Мокровольський також використовує контекстуальну заміну, але з тенденцією вибирати терміни, які підвищують тон або додають драматичного акценту, таким чином надаючи своєму перекладу характерний стиль, який глибоко занурює.

У реченнях, де обидва перекладачі застосовували однакоvu трансформацію, наприклад антонімічний переклад або пермутацію, все ще виникають відмінності в тому, як вони вибрали передачу тексту. У той час як О. О'Лір використовує ці трансформації для підтримки мовної економії, О. Мокровольський застосовує їх для збагачення образів і настрою. Наприклад, якщо О. О'Лір могла би спростити фразу, опустивши несуттєві дескриптори, О. Мокровольський, швидше за все, розширить її, додавши кваліфікатори, які поглиблюють читацьке відчуття місця чи емоцій персонажа.

Підсумовуючи, переклад Олени О'Ліра керується принципом стриманості, вловлюючи дух оригіналу через ясність і точність, у той час як роботи Олександра Мокровольського підкреслюють експресивність і атмосферу, часто додаючи шари сенсу, щоб викликати сильніший емоційний вплив. Разом їхні переклади представляють взаємодоповнюючі погляди на перетворення англійської прози українською мовою: один надає перевагу вірності структурі та простоті, інший – динамічній інтерпретації, яка прагне резонувати на внутрішньому рівні з читачем. Цей аналіз підкреслює, наскільки різні техніки перекладу можуть принести унікальну цінність, пропонуючи читачам різні відтінки досвіду через ту саму розповідь.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Під час перекладу літературних творів, особливо улюблених класичних творів, таких як «Гобіт, або Туди і звідти», завдання перекладача виходить за межі буквального і простого перекладу й передбачає глибоке залучення до культурного контексту, мовних нюансів і авторського наміру. Теоретична основа, яку ми дослідили, розкриває багатозначну складність цього процесу, оскільки перекладачі повинні узгоджувати численні значення та відтінки, закладені в оригінальному тексті, з мовними та культурними нормами мови перекладу. Маючи справу з багатозначними словами, ідіоматичними виразами та культурно-специфічними посиланнями, перекладачі значною мірою покладаються на різні типи трансформацій, такі як контекстуальна заміна, описовий переклад і конкретизація значення, щоб передати значення, які інакше могли б бути неясними або неправильно зрозумілими. Ці трансформації є важливими інструментами для забезпечення того, щоб перекладений текст резонував із читачами у спосіб, який є водночас автентичним для вихідного матеріалу та доступним у мовних рамках цільової мови.

У художньому перекладі стилістична експресія та культурна адаптація однаково важливі. Перекладачі часто стикаються з проблемою збереження унікального голосу автора, що передбачає дотримання тону, ритму та стилістичного вибору, що визначає літературну якість твору. Стилiстичні трансформації, які не були предметом нашого дослідження, але траплялися доволі часто у перекладах, дозволяють перекладачам інтерпретувати та адаптувати характерний голос автора в межах нової мови, вловлюючи такі елементи, як гумор, іронія чи урочистість. Застосовуючи трансформації, які поважають стилістичні та культурні якості вихідного тексту, перекладачі можуть створити захоплюючий досвід, який запрошує читачів у світ оригінального твору, незважаючи на мовні відмінності.

Однією з головних цілей перекладу є збереження унікального голосу оригінального автора. Роман-казка «Гобіт, або Туди і звідти» Дж. Р. Р. Толкіна багатий химерними описами, тонким гумором і захоплюючим світом, наповненим культурною глибиною та мовною грайливістю. Отже, перекладачі мають чутливо та вміло орієнтуватися в цих якостях, щоб створити версію, яка буде одночасно привабливою та шанобливою до творчості Дж. Р. Р. Толкіна. Інтерпретація перекладачем персонажів, атмосфери сцен і стилістичних елементів оповіді вимагає тонкого розуміння голосу Толкіна. Рішення щодо дикції, фразування та тону мають узгоджуватися, щоб захопити те саме відчуття дива та пригоди для читача. Робота автора роману насичена культурними посиланнями та мовними особливостями, які можуть не мати прямих аналогів в іншій мові. Англійські читачі можуть природно зрозуміти химерність способу життя гобітів або велич, пов'язану з ельфійською культурою, але переклад цих елементів вимагає ретельного розгляду культурних паралелей або адаптацій.

Аналізуючи переклади «Гобіт, або Туди і звідти» Дж. Р. Р. Толкіна, зроблені Оленою О'Лір та Олександром Мокровольським, з'являється глибоке розуміння

тонкощів передачі літературних текстів різними мовами та культурами. Вибір перекладачів показує тонке застосування різноманітних лексико-семантичних трансформацій, кожна з яких спрямована на збереження тону, контексту та естетики твору Дж. Р. Р. Толкіна. Цей огляд підкреслює, що художній переклад вимагає не лише лінгвістичної точності, але й глибокої чутливості до культурних та емоційних шарів, вбудованих у вихідний матеріал. Стає очевидним, що такі трансформації, як контекстуальна заміна, вибір варіантного відповідника, декомпресія, антонімічний переклад і транспозиція, відіграють центральну роль у досягненні як точності, так і резонансу з цільовою аудиторією.

Олена О'Лір та Олександр Мокровольський привносять у свої переклади різні стилі та чутливість, але водночас вони поділяють деякі головні цілі у своєму підході до передачі роману-казки для українських читачів. Обидва перекладачі прагнуть залишатися вірними духу та наміру класичних творів Дж. Р. Р. Толкіна, але при цьому вони часто наголошують на різних аспектах тексту, що призводить до унікальних стилістичних інтерпретацій, які відрізняють їхні переклади.

Ключова подібність у роботі обох перекладачів полягає в їхній відданості відображенню світу, створеного Толкієном, що включає відтворення особливої атмосфери Середзем'я та багатой динаміки персонажів. Вони обидва прагнуть зберегти захоплюючу, химерну якість розповіді Толкіна, яка є важливою для збереження відчуття пригод і чудес. Одним із спільних аспектів їхніх перекладацьких стратегій є їхня опора на застосуванні контекстуальної заміни, декомпресії, пермутації та антонімічного перекладу. Обидва перекладачі часто використовують контекстуальну заміну для заміни термінів і фраз, які не мають прямого чи природного відповідника в українській мові. Це особливо важливо в тексті Дж. Р. Р. Толкіна, який містить специфічні для фентезі мови та культурні посилання, які можуть не перекладатися безпосередньо. Наприклад, і О. О'Лір, і О. Мокровольський часто змінюють назви місць, описи персонажів або культурні згадки, щоб зробити їх більш доступними без шкоди для змісту тексту. Пермутація передбачає перестановку елементів у реченнях, допомагаючи узгодити синтаксис і течію з нормами української мови. Структури речень автора, які часто відображають англійський синтаксис із специфічними наголосами чи поетичними розміщеннями, не завжди легко передаються українською мовою. Обидва перекладачі використовують пермутацію, щоб налаштувати порядок слів чи фраз так, щоб вони природніше відповідали українським граматичним структурам, таким чином зберігаючи ясність і тональність оригінального тексту, не втрачаючи його значення. Декомпресія — ще одна трансформація, яку часто використовують обидва перекладачі, особливо коли Толкін використовує стислі або специфічні для культури терміни, які можуть вимагати розширення, щоб бути повністю зрозумілими українською. Вводячи антонімічні структури, обидва перекладачі можуть зберегти початковий задум і тон, а вирази звучать більш плавно та ідіоматично. Трансформація антонімічного перекладу часто корисна в діалогах або фразах із прихованим значенням.

Однак їхні індивідуальні підходи розходяться за тональністю та стилістичними перевагами. Олена О'Лір намагається триматися ближче до оригінального тексту як за формою, так і за виразом, часто зберігаючи структури

речень і фрази Дж. Р. Р. Толкіна, коли це можливо. Такий підхід надає її перекладу відчуття вірності, що підкреслює голос і стиль автора. Метод О'Лір часто передбачає більш букввальний, дослівний переклад, де вона може вловлювати нюанси таким чином, щоб український текст залишався прямо узгодженим з англійським текстом. Цей стиль надає читачам близьке відображення мови оригіналу автора, дозволяючи українським читачам відчути переклад, який одночасно виглядає класичним і з повагою до вихідного матеріалу. Натомість Олександр Мокровольський має тенденцію використовувати дещо більш інтерпретаційний підхід, додаючи локального колориту та іноді розширюючи текст таким чином, щоб підвищити доступність для цільової аудиторії. Його стиль схиляється до адаптації, оскільки він часто вносить зміни, які роблять мову більш розмовною або доступною для сучасного українського читача. У перекладі О. Мокровольського часто робиться наголос на експресивності, динамічній, ідіоматичній мові, яка може зробити текст живим і безпосереднім. Такий підхід дає читачам переклад, який відчуває коріння в українській мові та культурі, роблячи Середзем'я ближчим для аудиторії.

Отже, переклад літературного твору – це глибока вправа з подолання мовних і культурних розбіжностей. Перекладач працює як провідник, надаючи читачам, що володіють однією мовою, можливість відчути розповідь, творчий підхід і сенс, вкладений в оригінальний текст. Перекладачі є інтерпретаторами як мови, так і культури, і їхня робота дозволяє літературі долати кордони, пропонуючи читачам вікно у світи, які інакше залишалися б недоступними. Їхня відданість збереженню голосу автора, повазі до культурних особливостей і вірній передачі емоційного та тематичного резонансу – це те, що дозволяє класичним творам, таким як «Гобіт, або Туди і звідти», надихати та захоплювати аудиторію в усьому світі, незалежно від мови.

Підсумовуючи, хоч і Олена О'Лір, і Олександр Мокровольський глибоко віддані тому, щоб оживити творчість Толкіна для української аудиторії, їхній вибір стилю та філософія перекладу відрізняють їхні інтерпретації. О. О'Лір пропонує більш традиційний і правдивий переклад тексту, зберігаючи лінгвістичний стиль Толкіна, а О. Мокровольський пропонує переклад, який виглядає більш розмовним і адаптованим для сучасного українського читача. Ці різні підходи дають українській аудиторії дві унікальні лінзи, через які можна побачити цей роман, дозволяючи читачам оцінити казку автора як точне відображення оригінального тексту та як історію, адаптовану до сучасного почуття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна, С. М. Конотативна еквівалентність у перекладі. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Вип. 11. 2014. С. 5–14. URL: <https://doi.org/10.31812/filstd.v11i0.353>
2. Батіна. І. А. Теорія та практика перекладу [Текст] : навч. посіб. для студ. від-ня міжнар. права. Нац. акад. наук України, Київ. ун-т права. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2011. 56 с.
3. Бусел В., Кухар О., Воронка Г. Великий англо-український / українсько-англійський словник. 500 000 слів. Київ : Перун, 2020. 1568 с.
4. Введенська Т. Ю., Андрухова В. О. Лексичні трансформації в перекладі «Пігмаліону» Б. Шоу. 2018. URL: <https://core.ac.uk/reader/168413770>
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун». 2005. 1728 с.
6. Вікіпедія. Дж. Р. Р. Толкін. Гобіт, або Туди і звідти. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82,%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D0%A2%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%96%D0%B7%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%82%D0%B8>
7. Вікіпедія. Переклад. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4>
8. Гладуш Н. Ф. Прагматичні модифікації при перекладі. Київський національний лінгвістичний університет. 2003. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/324245987.pdf>
9. Жужгіна-Аллахвердян Т., Дмитрук Л., Куц М., Удовіченко Г., Ревуцька С., Введенська Т., Рибалка Н., Остапенко С., Герасименко О. Особливості художнього перекладу: стилістичний аспект : монографія. Кривий Ріг : Вид. ДонНУЕТ, 2022. 186 с. URL: <http://elibrary.donnuet.edu.ua>
10. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Гоняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. № 19, Том 2. 2015.* URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v19/part_2/41.pdf
11. Калита А. А., Боголій О. М. Перекладацька еквівалентність при перекладі франкомовного науково-технічного тексту українською мовою. Київ, 2018. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/4158c98c-9e6e-4b55-8e1e-559bd4279b97/content>
12. Колесник О. С. Феномен інтерпретації в художній культурі : монографія. Київ : НАКККіМ, 2014. 265 с.
13. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Підручник. Вінниця: Нова Книга, 2008. 453 с.
14. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця: Нова Книга, 2003. 436 с.
15. Лексичні модуляції як прийом перекладу художнього твору (на прикладі творів Дж. Д. Селінджера та Ф. С. Фіцджеральда). URL:

https://kursach.in.ua/Upload/Content_line_files_yWXL53mm0uSArs6B1y0uw/%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%86_%D0%9C%D0%9E%D0%94%D0%A3%D0%9B%D0%AF%D0%A6%D0%86%D0%87%D0%AF%D0%9A_%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%99%D0%9E%D0%9C_%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%A3_%D0%A5%D0%A3%D0%94%D0%9E%D0%96%D0%9D%D0%AC%D0%9E%D0%93%D0%9E_%D0%A2%D0%92%D0%9E%D0%A0%D0%A3.pdf

16. Лелет І. О. Лексико-семантичні трансформації в українському перекладі твору Е.А. ПО «Золотий жук». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. № 37, Том 3. 2018. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v37/part_3/24.pdf

17. Мокровольський О. Джон Роналд Руел Толкін. Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори. Київ: Веселка, 1985. URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Tolkin_Dzhon/Hobit.pdf

18. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.

19. О'Лір О. Дж. Р. Р. Толкін. Гобіт, або Туди і Звідти. URL: <http://flibusta.site/b/390839/read>

20. Остапенко С. А. Лексико-семантичні трансформації в процесі перекладу фентезійного роману Ніла Геймана «Зоряний пил» українською мовою. Кваліфікаційна робота. Дніпро, 2023. URL:

<https://ir.nmu.org.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/166341/%D0%9E%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

21. Подвезько М. П., Балла М. І. Англо-український словник: Близько 65000 слів / за ред. Ю. О. Жлуктенка. Київ: Рад. школа, 1974. 663 с.

22. Поліщук Л., Пушкар Т. Перекладацькі трансформації та їх різноманіття у перекладних виданнях художньої літератури. 2023. URL:

<http://eprints.zu.edu.ua/36589/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%a2%d0%b5%d0%b7%20GAU%20IESF.pdf>

23. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 109 с.

24. Ревуцька С. К. Курс лекцій з дисципліни «Загальне мовознавство», ступінь магістр. Кривий Ріг : Дон НУЕТ, 2023, 145 с.

25. Рисін А., Старко В. Англійсько-українські словники. 2011–2020. URL: <https://e2u.org.ua/>

26. Руженська Т. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Вступ до перекладознавства». Ірпінь, 2022.

27. Сіняговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. Випуск 209, Том 221. 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdufm_2014_221_209_20.pdf

28. Тащенко Г. В. Актуальні проблеми теорії та практики перекладу : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків : Мадрид, 2021. 132 с.

29. Терехова С. І. Вступ до перекладознавства. (Сучасні проблеми і теорії. Діяльність перекладача. Основи техніки перекладу). Навч. посібник. (Вид. 2-ге, доповнене і перероблене). Київ : Вид. центр КНЛУ, 2002. 107 с.

30. Художній переклад та труднощі. URL: <https://infoperevod.ua/hydozhniy-pereklad>

31. Яблочнікова В. О. Перекладацька адекватність та еквівалентність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* Вип. 38 (1). 2019. С. 177–179.

32. Bassnett Susan. *Translation Studies.* 1980. URL: https://www.routledge.com/Translation-Studies/Bassnett/p/book/9780415506731?srsId=AfmBOopfYZDnXizYaYzT7UVmVzf-MoZFK7kk2CpxI9P61Uxl_L7WaSTw/

33. Catford John. *A Linguistic Theory of Translation.* 1965. URL: <https://ia801602.us.archive.org/13/items/J.C.CatfordALinguisticTheoryOfTranslationOxfordUniv.Press1965/j.%20c.%20catford-a%20linguistic%20theory%20of%20translation-oxford%20univ.%20press%20%281965%29.pdf>

34. Cuddon J. A. *A Dictionary of Literary Terms.* New York : Penguin Books, 1982. 1024 p.

35. Curry Patrick. *Defending Middle-earth: Tolkien, Myth, and Modernity.* 1997. URL: https://tolkiengateway.net/wiki/Defending_Middle-Earth/

36. Eesa M. T. *Reader Theory: A Study of the Role of the Translator of Literary Texts : an unpublished thesis.* Baghdad AL_Mustansiriyah University, 2000.

37. *English Dictionary.* New Lanark : Geddes & Grosset Ltd, 1997. 696 p.

38. Fimi, Dimitra. *Tolkien, Race, and Cultural History: From Fairies to Hobbits.* 2009. URL: [https://tolkiengateway.net/wiki/Tolkien,_Race_and_Cultural_History#:~:text=Tolkien%2C%20Race%20and%20Cultural%20History%3A%20From%20Fairies%20to%20Hobbits%20is,\(Folklore%20Society%2C%20London\)./](https://tolkiengateway.net/wiki/Tolkien,_Race_and_Cultural_History#:~:text=Tolkien%2C%20Race%20and%20Cultural%20History%3A%20From%20Fairies%20to%20Hobbits%20is,(Folklore%20Society%2C%20London)./)

39. Fliieger, Verlyn. *Splintered light : logos and language in Tolkien's world.* 1983. URL: <https://archive.org/details/splinteredlightl0000flie/>

40. Holmes J. S. *Forms of Verse Translation and the Translation of Verse Form. The Nature of Trsanslation.* Mouton: Publishing House of the Slovak Academy of Sciences, 1970. P. 91–105.

41. Hooker Mark. *A Tolkienian Linguistic Salad: Collected Essays on J.R.R. Tolkien and His Works.* 2009.

42. J.R.R. Tolkien. *The Hobbit or There and Back again.* URL: <https://www.gobowenschool.co.uk/the-hobbit-pdf-book/>

43. Jakobson Roman. *On Linguistic Aspects of Translation.* 1959. URL: <https://web.stanford.edu/~eckert/PDF/jakobson.pdf/>

44. Kamyshova T. *Artistic translation as a foreign similarity of the original text. Scientific Bulletin Melitopol State Pedagogical University.* 1(28). 2023. P. 12–17. URL:

https://www.researchgate.net/publication/369017718_ARTISTIC_TRANSLATION_AS_A_FOREIGN_SIMILARITY_OF_THE_ORIGINAL_TEXT/

45. Kelly L. G. *The True Interpreter : A History of Translation Theory and Practice in the West*. Oxford : Basil Blackwell, 1979.

46. Koller Werner. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. URL: <https://d-nb.info/920577954/04/>

47. Malone J. L. *The Science of Linguistics in the Art of Translation*. Albany : State University of New York Press, 1988. 232 p.

48. Newmark Peter. *A Textbook of Translation*. 1988. URL: [http://ilts.ir/Content/ilts.ir/Page/142/ContentImage/A%20Textbook%20of%20Translation%20by%20Peter%20Newmark%20\(1\).pdf](http://ilts.ir/Content/ilts.ir/Page/142/ContentImage/A%20Textbook%20of%20Translation%20by%20Peter%20Newmark%20(1).pdf)

49. Nida Eugene. *Toward a Science of Translating*. 1964. URL: <https://iniciacionalatraduccionuv.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/01/towards-a-science-of-translating-nida.pdf/>

50. Nord Christiane. *Text Analysis in Translation*. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Text_Analysis_in_Translation.html?id=HaHTZ2IxIX4C&redir_esc=y/

51. Olsen Corey. *Exploring J.R.R. Tolkien's The Hobbit*. 2012. URL: https://tolkiengateway.net/wiki/Exploring_J.R.R._Tolkien%E2%80%99s_The_Hobbit/

52. Ostapenko S., Lysohor M. Emotionally expressive lexical units rendering in the process of fiction text translation (based on material from “Matilda” by Roald Dahl) *Інтелект. Особистість. Цивілізація*. Вип. 23. Кривий Ріг: ДОНУЕТ, 2021. С. 40–49. URL: <https://intelektn.donnuet.edu.ua/index.php/intelekt/article/view/52/54>

53. Savory Theodore. *The Art of Translation*. 1957. URL: <https://catalogue.nla.gov.au/catalog/2358066/>

54. Shippey Tom. *The Road to Middle-earth*. 1982. URL: [https://tolkiengateway.net/wiki/The_Road_to_Middle-earth#:~:text=0048090182-,The%20Road%20to%20Middle%2Dearth%3A%20How%20J.R.R.%20Tolkien%20Cr](https://tolkiengateway.net/wiki/The_Road_to_Middle-earth#:~:text=0048090182-,The%20Road%20to%20Middle%2Dearth%3A%20How%20J.R.R.%20Tolkien%20Created%20a,books%20in%20the%20Tolkien%20scholarship./)

55. Skliarenko, O. Artistic text and its translation. *Philology*. IX(74). Issue: 251. 2021. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/06/Artistic-text-and-its-translation-O.-Skliarenko.pdf/>

56. Toury Gideon. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. URL: <https://benjamins.com/catalog/btl.100?srsltid=AfmBOooXFqzS8oTkiQUjvV7fTD8fxoYXuFbRH5oow4xNnB2QQ1aaRxLV/>

57. Turner Allen. *Translating Tolkien: Philological Elements in The Hobbit*. 2012. URL: <https://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/babel.53.1.14pal/>

58. Vajda Edward. Tolkien's Linguistic Aesthetics: Phonosemantic Patterns in *The Hobbit*. *Tolkien Studies: An Annual Scholarly Review*, 2009.

59. Vinay Jean-Paul. *Darbelnet, Jean. Comparative Stylistics of French and English*. 1958. URL:

https://benjamins.com/catalog/btl.11?srsltid=AfmBOopRXJ1ePCdU5QGjokopVdkaw4lpbIKCN_FkKrhgrhzTt00MqKUY/

60. Webster's new international dictionary of the English language: Unabridged/ Ed. in chief W. A. Neilson. Springfield, Mass.: Merriam co, 1956. 3196 p.

61. Wong D. F., Dan S. Factors Influencing the Process of Translating. *Meta*. XLIV. 1999. Vol. 1. P. 78–100.

62. Xiaoshu S. Translation of Literary Style. *Translation Journal*. 2003. № 7(1). P. 8–12.